

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ /KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013 – 2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pavλίna Havlíčková

Výstupy vzdělávání v Praktické škole dvouleté v Horšovském Týně

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Zoja Šedivá, PhD.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013 – 2015

DIPLOMA THESIS

Pavλίna Havlíčková

**Educational outcomes in the Practical two-year secondary school
in Horšovský Týn**

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor:

PhDr. Zoja Šedivá, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 4.3.2015

Podpis autorky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Zoje Šedivé, PhD. za odborné vedení, cenné rady a připomínky při zpracování diplomové práce. Největší dík patří mé rodině za jejich velkou a stálou podporu v průběhu celého mého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou osob s mentálním postižením, jejich vzdělávání na základní škole speciální a výstupy vzdělávání ve dvouleté SŠ praktické a dále uplatněním absolventů s mentálním postižením v životě. Práce je rozdělena na dvě základní části. Teoretická část vymezuje terminologii, etiologii, klasifikaci mentálního postižení, legislativu. Praktická část se zabývá metodologií výzkumu, stanoví cíle výzkumu a charakterizuje výzkumné prostředí. Pomocí dotazníkové metody jsou popsány dosažené výsledky práce.

Klíčové pojmy

Etiologie, kazuistika, klasifikace, legislativa, mentální postižení, socializace, školství, vzdělávání.

Annotation

This diploma thesis deals with problems of people with mental disability, their education in special primary school, educational outcomes in the two-year secondary practical school and further practical application of graduates with mental disability in their life. The diploma thesis is divided into two basic parts. The theoretical part defines terminology, etiology, classification of mental disability and legislation. The practical part deals with research methodology, sets out research objectives and characterizes the research environment. The results of the work are described by using questionnaire method.

Key concepts

Casistry, classification, Education, Etiology, learnings, legislative, mental disability, socialization.

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 OSOBY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	10
1.1 Vymezení lehkého a středně těžkého mentálního postižení	13
1.2 Osoby s kombinovaným postižením	15
1.3 Osoby s Downovým syndromem	17
2 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S LEHKÝM A STŘEDNĚ TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	19
2.1 Praktická škola jednoletá a praktická škola dvouletá	22
2.2 Rozdíl mezi základní školou praktickou a základní školou speciální	27
3 POZICE JEDINCE S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	30
3.1 Problematika nezaměstnanosti	32
3.2 Možnosti pracovního uplatnění osob s mentálním postižením	34
4 LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA PRO VÝCHOVU A VZDĚLÁNÍ	36
PRAKTICKÁ ČÁST	40
5 VÝZKUM	40
5.1 Metodologie výzkumu	40
5.2 Cíle výzkumného šetření	41
5.3 Charakteristika zkoumaného prostředí	42
5.4 Situace po ukončení středního vzdělávání (praktická škola dvouletá)	59
5.5 Závěry výzkumu	69
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	74
POUŽITÉ ZKRATKY	78
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAGŮ	79
SEZNAM PŘÍLOH	80

ÚVOD

Život ve společnosti lidí je pro člověka velice důležitý. Dovednosti a zkušenosti člověk získává v procesu socializace. Součástí této socializace je i komunikace, důležitá pro člověka z důvodu dorozumění se ve svém okolí.

Cílem diplomové práce je přiblížit problematiku vzdělávací schopnosti žáků praktické školy dvouleté, jejich mentální postižení a další uplatnění těchto žáků ve společnosti. I když lidé hovoří stejným jazykem, může být komunikace narušena, a to z nejrůznějších důvodů. Jedním z těchto důvodů je i určitý stupeň mentálního postižení. Toto postižení bývá mnohdy diagnostikováno až v době, když se u dítěte začnou projevovat problémy ve škole. Poté je dítě zařazeno podle druhu postižení, buď do základní školy praktické, nebo do základní školy speciální. Po absolvování devítileté povinné školní docházky jedinec přechází do praktické školy jednoleté nebo dvouleté.

Hlavním cílem výzkumného šetření je zhodnocení dotazníků pro rodiče dětí s mentálním postižením, jejich názory a představy, jak budou pomáhat svým dětem hledat uplatnění ve společnosti, když většina z nich má narušené komunikační schopnosti a prakticky se vůbec nedokáží se svým okolím domluvit. A jakým způsobem bude většina z dětí hledat buď pracovní, nebo sociální uplatnění. Lidé se zdravotním postižením by měli mít stejná práva jako všichni ostatní. Ale opak je pravdou. Jedinci s postižením mají mnohem menší šance uplatnit se na trhu práce než lidé bez postižení. Dostávají se tak do bezvýchodné situace a pro jejich rodiny to znamená postarání se o nezaměstnaného postiženého rodinného příslušníka.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Část teoretická je rozdělena do 4 kapitol:

první kapitola vysvětluje mentální postižení a popisuje osoby s Downovým syndromem

druhá kapitola se zabývá vzděláváním osob se speciálními vzdělávacími schopnostmi, popisuje rozdíl mezi základní školou praktickou a základní školou speciální

třetí kapitola přibližuje problematiku nezaměstnanosti a možnosti pracovního uplatnění osob

čtvrtá kapitola popisuje legislativu ve školství

Praktická část se zabývá:

metodologií výzkumu

charakteristikou zkoumaného prostředí se zaměřením na cíl výzkumného šetření

dotazníkem pro rodiče

vyhodnocením a grafy

V rámci výzkumu je využita technika dotazníkového šetření u rodičů dětí z praktické školy dvouleté a je zde popisovaná metoda kazuistiky u vybraných dětí a srovnání jejich uplatnění ve společnosti po skončení učebního oboru.

TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Děti, mládež a dospělí s mentálním postižením patří k nejpočetnější skupině zdravotně postižených občanů. „Jako osoby s mentálním postižením jsou označováni lidé s lehkým mentálním postižením, z nichž mnozí dokončí školu, vyučí se učebnímu oboru, dobře se uplatní v zaměstnání a často si založí i vlastní rodinu. Na straně druhé jsou lidé s těžkým a hlubokým postižením, kteří jsou prakticky ve všech svých potřebách odkázáni na cizí pomoc“, (Švarcová, I., 2006, s. 14, B. Bazalová (2006) hovoří o mentálním postižení jako o vývojové poruše integrace psychických funkcí, která postihuje jedince ve všech složkách jeho osobnosti – duševní, tělesné i sociální.

M. Černá (2008) doplňuje, že se jedná o sníženou schopnost charakteristickou výrazným omezením intelektu a také v adaptačním chování. Nejvýrazněji se projevuje ve schopnosti myslet v abstraktních pojmech. U Slowíka (2007) můžeme najít podobný názor, že mentální postižení je složitější syndromatické postižení, které postihuje oblast nejen mentálních schopností, ale celou osobnost člověka ve všech jeho složkách. Působí na vývoj a úroveň rozumových schopností, ale dotýká se také emocí, komunikačních schopností, úrovně sociálních vztahů, možností pracovního a společenského uplatnění. Podle M. Vágnerové (2004) můžeme mentální postižení definovat jako neschopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje, i přesto, že byl takový jedinec vhodným způsobem stimulován.

Pro R. Šlapala (2007) představuje mentální postižení výrazné snížení úrovně rozumových schopností. I. Švarcová (2006), která vychází z obecných definic, chápe inteligenci jako schopnost učit se z minulé zkušenosti a přizpůsobit se novým životním podmínkám. Nejpoužívanějším a nejznámějším vyjádřením inteligence je tzv. inteligenční kvocient (IQ), který vyjadřuje úroveň rozumových schopností. Ke klasifikaci mentálního postižení se v našich zemích používá 10. revize mezinárodní statistické klasifikace nemocí (MKN-10) vydaná Světovou zdravotnickou organizací (SZO).

Klasifikace podle stupně mentálního postižení

- F 70 Lehká mentální retardace IQ 69-50
- F 71 Středně těžká mentální retardace IQ 49-35
- F 72 Těžká mentální retardace IQ 34-20
- F 73 Jiná mentální retardace
- F 78 Nespecifikovaná mentální retardace (Bazalová, B., 2006)

Charakteristika jednotlivých stupňů

Lehké mentální postižení

Jedinci s lehkou mentální retardací jsou schopni používat řeč účelně v každodenním životě, i když si mluvu osvojují postupně. Většina z nich si natolik osvojí dovednosti, že mohou dosáhnout úplné nezávislosti v osobní péči i v praktických domácích dovednostech. Při středně těžkém mentálním postižení je významně omezeno myšlení a v souvislosti s touto poruchou dochází následně k poruše řeči a schopnosti sebeobsluhy. Člověk se středně těžkým mentálním postižením je však schopen osvojit si trivium, vykonávat jednoduchou manuální práci či navazovat kontakty a komunikovat. Těžké mentální postižení bývá často kombinována s tělesným postižením a poruchami chování. Jedinec s tímto postižením je většinou plně závislý na svém okolí, vývoj řeči je zastaven na předřečové úrovni, mnohdy přijímá pouze tekutou stravu. Při hlubokém mentálním postižení jsou pervazivní vývojové poruchy a téměř vždy přidružená další tělesná i smyslová postižení. Osoba s tímto postižením je většinou imobilní a inkontinentní, schopna jen základů neverbální komunikace. Vyžaduje neustálý dohled a péči. Jiné mentální postižení je takové, kdy ji nelze specifikovat pro přidružená smyslová či tělesná postižení, pro poruchy chování nebo autismus.

Na mentální postižení můžeme nahlížet z několika hledisek, např. z pohledu inteligence, z biologického či sociálního hlediska, případně z pohledu etiologie či klinických symptomů.

M. Valenta a O. Müller (2003, s. 14) definují mentální postižení jako „vývojovou duševní poruchu se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením

kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální i postnatální etiologií.“ Tato definice zahrnuje všechny dílčí definice, které se zabývají jen určitými specifiky mentálního postižení. Je z ní patrné, že člověk s mentálním postižením má sníženou inteligenci (IQ), v jejímž důsledku je narušen jeho vývoj v oblasti poznávacích, řečových, komunikativních i motorických schopností a dovedností. Zároveň z této formulace vychází, že mentální postižení má nejrůznější příčiny vzniku jak v prenatálním, tak i perinatálním či postnatálním období. Do prenatálních příčin vzniku mentálního postižení řadí někteří autoři (Valenta, M., Müller, O., 2003) dědičné faktory, které jiní (Švarcová, I., 2006) staví mimo toto dělení. Nic to však nemění na faktu, že genetické faktory způsobují mentální postižení téměř ve čtvrtině případů (Valenta, M., Müller, O., 2003). Jedná se o různé anomálie chromozomů jako např. trizomie 21 nebo metabolické poruchy typu fenylketonurie (Valenta, M., Müller, O., 2003). Do prenatálních příčin řadíme infekční onemocnění matky, endokrinní poruchy matky, alkoholismus či užívání drog, vrozené vady lebky a mozku, ozáření plodu či nedostatečná výživa matky. K perinatálním faktorům patří nízká porodní hmotnost v důsledku předčasného porodu, mechanické poškození mozku, hypoxie, případně krvácení do mozku. Jako postnatální vlivy se uvádí úrazy hlavy, zánět mozku způsobený infekčním onemocněním (meningitida, encefalitida), otrava olovem, nádorová onemocnění mozku, psychosociální deprivace pramenící z nepodnětného sociokulturního prostředí či zanedbávání dítěte. Mentální postižení vzniká na základě těchto příčin, avšak až 80 % případů mentálního postižení, převážně v pásmu lehkého poškození, má neznámý, resp. neurčený původ (Švarcová, I., 2006).

Již dvacet let setrvává snaha o pozitivní přístup k lidem se zdravotním postižením, tedy i k lidem s mentálním postižením. Přestalo se proto používat označení mentálně postižený člověk a používá se člověk s mentálním postižením. S tím souvisí i změna přístupu k rozvoji schopností lidí s mentálním postižením, zvyšování úrovně jejich sociability, zlepšování sociálních podmínek jejich života, rozšiřování možností jejich vzdělávání a vytváření podmínek a předpokladů co nejvšestrannějšího rozvoje jejich osobnosti. Velký důraz se klade na snahu o porozumění jejich pocitům, prožívání a sebeuvědomění a hledání cest jejich seberealizace (Švarcová, I., 2006).

1.1 Vymezení lehkého a středně těžkého mentálního postižení

Lehké mentální postižení neboli lehká mentální retardace je determinována inteligenčním kvocientem 69 – 50. Ten podle I. Švarcové (2006, s. 32) „vyjadřuje vztah mezi dosaženým výkonem v úlohách odpovídajících určitému vývojovému stupni, tj. mentální věk a mezi chronologickým věkem.“

Člověk s lehkým mentálním postižením může být např. dvanáctiletý chlapec, jehož myšlení je na úrovni šestiletého dítěte a stejně tak např. 25letá žena, jejíž myšlení je na úrovni patnáctiletého chlapce. Tito lidé jsou schopni běžně komunikovat verbálně, i když vývoj řeči bývá opožděn a slovní zásoba je poměrně malá. Často vedou zcela nezávislý život, kde nezávislost spočívá v samoobslužných a domácích činnostech. Jsou schopni vlastního bydlení, partnerského vztahu, případně i procesu výchovy dětí. Osvojování těchto dovedností je výrazně pomalejší oproti normě, ale důležité je, že jedinci s lehkým mentálním postižením se svými potížemi více přibližují k lidem bez postižení než lidem s těžším postižením. Lehké mentální postižení bývá diagnostikována až v období školní docházky, kdy dochází k nejvýraznějším problémům. Potíže se projevují při teoretické práci ve škole, kde se mnohdy připojují specifické poruchy při učení, zejména dyslexie a dysgrafie. Kromě toho se objevuje „konkrétní mechanické myšlení, omezená schopnost logického myšlení, slabší paměť, vážne analýza a syntéza“ (Vítková, M., 2002, s. nečíslovány). Je lehce opožděna jemná a hrubá motorika i pohybová koordinace, je zpomalen rozvoj sociálních dovedností. V emocionální oblasti se projevuje afektivní labilita, impulsivnost, úzkostnost a zvýšená sugestibilita (Vítková, M., 2002). Švarcová (2006, s. 34) uvádí, že dětem s lehkým mentálním postižením „velmi prospívá výchova a vzdělávání zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků.“ V sociokulturním kontextu, kde se neklade příliš důraz na teoretické znalosti, nemusí být lehké mentální postižení vůbec poznat. Jeho důsledky se podle I. Švarcové (2006, s. 34) projeví, když se připojí emoční a sociální nezralost, kdy se jedinec např. „obtížně přizpůsobuje kulturním tradicím, normám a očekáváním, není schopen vyrovnat se s požadavky manželství nebo výchovy dětí, nedokáže samostatně řešit problémy plynoucí z nezávislého života,

jako je získání a udržení si odpovídajícího zaměstnání či jiného finančního zabezpečení, zajištění úrovně bydlení, zdravotní péče apod.“

Jako ke všem postižením se i k lehkému mentálnímu postižení mohou přidat i další chorobné stavy, jako jsou vývojové poruchy, epilepsie, poruchy chování nebo tělesné postižení. Vývoj jedinců s přidruženými poruchami se v důsledku těchto poruch odchyluje ještě více od normy (Švarcová, I., 2006). V celkovém počtu jedinců s mentálním postižením je osob s lehkým mentálním postižením 80 %, v populaci je to 2,6 % (Bernardová, M., 2012). Středně těžké mentální postižení neboli medicínsky středně těžká mentální retardace je determinována inteligenčním kvocienem 49 – 35. Člověk se středně těžkým mentálním postižením může být např. 18letý muž, jehož myšlení odpovídá sedmiletému dítěti, stejně jako 30letá žena, jejíž myšlení je na úrovni dvanáctiletého děvčete. U jedinců se středně těžkým mentálním postižením je výrazně opožděn vývoj řeči, a to jak po obsahové stránce, tak i ve schopnosti jejího užívání. Podobně je také opožděna a omezena soběstačnost v péči o sebe a zručnost. Podle I. Švarcové (2006, s. 34) se ve škole žáci posouvají kupředu velmi pomalu a pouze někteří „si při kvalifikovaném pedagogickém vedení osvojí základy čtení, psaní a počítání.“

Příležitost k rozvíjení omezeného potenciálu a k získání základních vědomostí a dovedností poskytují individuální vzdělávací plány šité žákům na míru. Dospělí lidé se středně těžkým mentálním postižením jsou dle I. Švarcové (2006, s. 35) většinou „schopni vykonávat jednoduchou manuální práci“ za předpokladu, že jsou „úkoly pečlivě strukturovány a je zajištěn odborný dohled.“ Obvykle nejsou schopni vést samostatný život, ale podle M. Valenty a O. Müllera (2003, s. 45) „vyžadují chráněné prostředí.“ Selhávají v samostatném řešení náročnějších situací a objevuje se u nich emocionální labilita, nevyrovnanost a časté navazování kontaktů, komunikovat s druhými a podílet se na jednoduchých sociálních aktivitách. Objevují se však výrazné rozdíly ve schopnostech těchto jedinců. Někteří mají lépe osvojené senzomotorické dovednosti a zaostávají ve verbálních dovednostech, jiní jsou značně fyzicky neobratní, ale jsou schopni komunikace a sociální interakce, přičemž afektivní reakce (Vítková, M., 2002).

Dospělí bývají většinou fyzicky aktivní a schopni úroveň rozvoje řeči je velmi různá. Někdo zvládá jednoduchou konverzaci, jinému dělá obtíže vyjádřit své základní

potřeby, někdo se dorozumívá pouze nonverbálně. U mnoha lidí se středně těžkým mentálním postižením se vyskytují navíc pervazivní vývojové poruchy, tělesná postižení nebo epilepsie, někdy i psychiatrická onemocnění. V důsledku těchto přidružených poruch je výrazně ovlivněn klinický obraz a způsob jednání s těmito osobami (Švarcová, I., 2006). V celkovém počtu jedinců s mentálním postižením je osob se středně těžkým mentálním postižením 12 %, v populaci je to 0,4 % (Bernardová, M., 2012).

1.2 Osoby s kombinovaným postižením

Jednoduchou definici kombinovaného postižení najdeme v Defektologickém slovníku (1978, s. 174), který uvádí: „V defektologii jde o kombinované vady, když je jedinec postižen dvěma nebo více vadami“. V České republice se nejčastěji setkáváme s termíny vícenásobné postižení, kombinované postižení a kombinované vady, přičemž jsou tyto pojmy chápány jako synonyma. (Ludíková, L., 2005). U M. Vítkové (2006) se setkáváme s neutrálním termínem těžké postižení, které je charakterizováno jako omezení člověka jako celku ve všech jeho prožitkových sférách a výrazových možnostech. M. Sovák (1966) definoval kombinované vady jako sdružování několika postižení u jednoho jedince, které se navzájem ovlivňují a kvalitativně se mění během vývoje člověka.

Z pohledu somatopedie hovoří P. Bendová (2005) o kombinovaných vadách tehdy, pokud se vyskytnou u jedince současně dvě nebo více tělesných postižení, onemocnění, popř. zdravotních oslabení. Kombinované vady nazývá také spojení postižení somatického a postižení zrakového, sluchového, mentálního, komunikačního nebo etopedického charakteru. J. Jankovský (2006) chápe kombinované postižení jako stav, kdy je současně narušeno několik funkcí. Má na mysli především mozkovou obrnu v kombinaci s dalším onemocněním. Etiologie kombinovaných vad, jak uvádí L. Ludíková (2005), je vzhledem k heterogenitě této skupiny velmi rozmanitá. Příčiny nelze vždy jednoznačně určit, mohou se vyskytnout ve všech obdobích života, přičemž obvykle nejtěžší případy mají příčinu v prenatálním vývoji. Nejčastějšími etiologickými

faktory jsou genetické vlivy, chromozomální aberace, infekce, intoxikace, vývojové poruchy.

Opomenuté by neměly být ani poškození mozku a CNS, metabolictví a nutriční činitelé, mechanická postižení či vlivy sociálního a materiálního prostředí. U některých diagnóz lze předpokládat výskyt kombinované vady. Patří mezi ně mozková obrna, fetální alkoholový syndrom, Downův syndrom a další. M. Vítková (2006) upozorňuje na skutečnost, že velká část dětí s těžkým postižením má v anamnéze předčasný porod. Jedná se především o děti s nízkou porodní váhou. Se stejným názorem se setkáváme také u R. Šlapala (2007), který vidí nárůst počtu případů těžkých postižení především v důsledku negativního dopadu udržování rizikových těhotenství. V posledních letech došlo k výraznému zlepšení porodní a novorozenecké péče, díky které přežívají i děti, které se dříve nedaly zachránit. Kromě mozkové obrny nachází J. Slowík (2007) podobné zastoupení kombinace s mentálním postižením také u diagnózy autismu.

Vzhledem k mnohotvárnosti kombinovaných postižení je nelze přesně rozčlenit do skupin závažnosti. M. Vítková (2006) přijímá dělení jedinců s kombinovaným postižením podle Vaška na tři skupiny:

mentálně postižení v kombinaci s dalším postižením

smyslově postižení (hluchoslepou)

jedinci s poruchami chování a dalším postižením

L. Ludíková (2005) specifikuje podle A. Vančové dvě kategorie kombinovaného postižení, a to lehké a těžké.

1.3 Osoby s Downovým syndromem

Downův syndrom je nejobvyklejší vrozená chromozomální anomálie. Dochází k ní nejčastěji při splynutí vajíčka a spermie, kdy hned v prvotní buňce zůstane chromozom navíc. Tento chromozom označován číslo 21 může existovat samostatně nebo je připojen k jinému chromozomu.

Downův syndrom je geneticky podmíněné onemocnění zapříčiněné genovou mutací, jejímž výsledkem je trisomie 21. chromozomu všechny děti s Downovým syndromem trpí určitým stupněm mentální retardace s inteligenčním kvocieniem v rozsahu 30 až 80 bodů. Polovina těchto dětí se rodí se srdečními vadami. Dítě s Downovým syndromem se rodí s mentální poruchou a charakteristickými fyzickými znaky. Délka života těchto dětí je o 15 až 20 let kratší než u nepostižených dětí. Většina se nedožije více než 55 let, ale jsou případy, kdy se dospělé osoby s Downovým syndromem dožily až 80 let. U žen, které počaly dítě v 35 a více letech, je zvýšené riziko, že se jim narodí dítě s Downovým syndromem.

Dítě s Downovým syndromem je schopno dělat většinu věcí jako ostatní děti; naučí se chodit, oblékat, mluvit, chodit do školy a dokonce si možná najde práci, až bude starší. Bude však trvat dlouho, než se tyto dovednosti naučí, a bude potřebovat speciální vzdělání a školení. Mnoho dětí s Downovým syndromem se naučí číst a psát, některé se nakonec zapojí do běžného vzdělávacího procesu s tím, že budou zařazeny do speciální výuky.

Poruchy smyslových orgánů

- poruchy sluchu jsou u dětí s DS jsou časté, vzhledem k odlišné anatomii lebky dětí (zkrácený zvukovod) a z toho vyplývající zvýšená incidence k středoušním zánětům, s následním ovlivněním kvality sluchu. Doporučuje se spolupráce pediatra a audiologa tak, aby se minimalizoval negativní dopad poruch sluchu na vývoj řeči.
- poruchy zraku - v raném věku vyskytuje strabismus, později se vyvíjí dalekozrakost a krátkozrakost.

K nejčastějším neurologickým potížím u DS patří hypotonie, atlanto-axiální instabilita a v dospělosti zvýšená pohotovost k (epileptickým) záchvatům a Alzheimerova nemoc.

Hypotonie - snížené svalové napětí je velmi časté u dětí s DS a je různého stupně - od mírné hypotonie po závažnou. Hypotonie se spontánně zlepšuje věkem dítěte. Úpravu symptomů sníženého svalového napětí je možné dosáhnout pomocí rehabilitačních programů, zaměřených na motorický vývoj dítěte a poskytovaných od 4. - 6. týdne života dítěte.

2 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S LEHKÝM A STŘEDNĚ TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

V Listině základních práv a svobod je zakotveno právo na vzdělání pro každého, které je bezplatné v základních a středních školách. Školní docházka je povinná po dobu 9 let, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku. Vzdělání je nezastupitelnou složkou kultivace osobnosti jedince a zásadním předpokladem uplatnění na trhu práce. Přibývá zaměstnání náročných na kvalifikaci, tudíž se zvyšuje i potřeba a význam celoživotního vzdělávání. Právo na vzdělání tak předpokládá, že se každému občanu dostane takového vzdělání, jaké odpovídá jeho dispozicím a schopnostem. Děti s lehkým a středně těžkým mentálním postižením většinou absolvují základní školu praktickou či základní školu speciální a poté pokračují na odborných učilištích nebo praktických školách jednoletých nebo dvouletých (Bendová, P., Zíkl, P., 2011).

Výchovu a vzdělávání lidí s mentálním postižením chápeme jako celoživotní proces. U mentálně postižených, u nichž probíhají kognitivní procesy podstatně pomaleji než u ostatní populace, stále výrazněji vystupuje potřeba jejich rozvíjení, stálého opakování a prohlubování jejich znalostí a dovedností a jejich soustavného vedení ke stále lepšímu poznávání okolní skutečnosti (Švarcová, I., 2006).

Významné změny v oblasti speciální pedagogiky přineslo přijetí nového školského zákona (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů) a následných prováděcích vyhlášek (především vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních), (Valenta, M., Müller, O., 2007).

V současné době se do naší vzdělávací soustavy zavádí nový systém kutikulárních dokumentů, které mají nahradit stávající vzdělávací programy. Tyto dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. Státní úroveň představují Národní program vzdělávání a Rámcové vzdělávací programy. Národní program vzdělávání formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání,

rámcové vzdělávací programy vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní vzdělávací programy, podle nichž se bude uskutečňovat vzdělávání na jednotlivých školách, představují školní úroveň (Pipeková, J., 2006b).

Problematika vzdělávání dětí a žáků s mentálním postižením je řešena v Rámcových vzdělávacích programech samostatně. Pro žáky s lehkým mentálním postižením byla vypracována volná příloha Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání (RVP ZV) – „Příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením“ (RVP ZV LMP), představující východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základních školách praktických, poskytujících základní vzdělání. Pro žáky s těžším mentálním postižením je připraven samostatný Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální (RVP ZŠS), poskytující základy vzdělání. Skládá se ze dvou částí:

- Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením.
- Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením (včetně hlubokého mentálního postižení) a souběžným postižením více vadami (Valenta, M., Müller, O., 2007).

Předškolní vzdělávání je organizováno pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let. Děti s mentální retardací mohou navštěvovat tyto instituce: mateřská škola speciální, mateřská škola a speciální třída při mateřské škole. Děti se vzdělávají podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (Bazalová, B., 2006a).

V období povinné školní docházky mohou potom žáci s mentální retardací navštěvovat tyto školy: základní škola, základní škola praktická, základní škola speciální a třída pro žáky se zdravotním postižením při základní škole (Švarcová, I., 2006).

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce je jednou z hlavních vzdělávacích oblastí v základním vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Zahrnuje široké spektrum nejen manuálních činností, ale i činností, které rozvíjí klíčové kompetence a vedou žáky k získání souboru vědomostí, základních pracovních dovedností a návyků v různých oblastech lidské činnosti. Vede žáky k pozitivnímu vztahu k práci a přispívá

k vytváření životní a profesní orientace žáků, dále k budoucímu pracovnímu zařazení a k uplatnění v dalším životě a integraci ve společnosti.

U žáků s lehkým mentálním postižením trvá nácvik běžných dovedností a utváření návyků mnohem delší dobu než u žáků bez postižení, a proto je nutné s nácvikem začít co nejdříve. Z tohoto důvodu je této vzdělávací oblasti určena vyšší hodinová dotace. Žáci se učí pracovat samostatně i v týmu a vážit si práce své i druhých. Seznamují se s různými materiály, s funkcí a užíváním vhodných pomůcek a náradí. Vzdělávací oblast je realizována v průběhu celého základního vzdělávání od prvního do devátého ročníku (RVP ZV LMP, 2006).

Od roku 2000 mají všichni žáci povinného devítiletého vzdělávání možnost ucházet se o přijetí ve všech středních školách za předpokladu úspěšného absolvování přijímacího řízení, kde prokáží odpovídající schopnosti, vědomosti, zájmy a podmínky zdravotní způsobilosti, požadované pro vybraný obor (M., Ludíková, L., 2006). „Profesní příprava žáků s mentálním postižením je realizována buď na běžných typech škol druhého cyklu (např. žák devátého ročníku základní školy praktické může navštěvovat střední odborné učiliště v případě úspěšného zvládnutí přijímacího řízení), zejména však na praktických školách a odborných učilištích“ (Valenta, M., Müller, O., 2007, s. 93).

Struktura a organizace práce na odborném učilišti je podobná organizaci a struktuře práce na středním odborném učilišti. V teoretické části vzdělávání navazují na vzdělávací program základní školy praktické, jehož učivo doplňují a prohlubují, jsou tedy určeny absolventům základních škol praktických. Získávají zde výuční list po 3 letech. Odborné učiliště může také poskytovat přípravu pro výkon jednoduchých činností žáků, kteří nejsou schopni samostatně pracovat, ale jejichž pracovní a společenské uplatnění musí být řízeno jinými osobami.

Tato příprava se uskutečňuje v samostatné třídě odborného učiliště a trvá jeden rok. Zakončení je zde pouhým vysvědčením (Bazalová, B., 2006a). Odborná učiliště poskytují širokou možnost výběru profesní přípravy, z níž si žáci mohou volit učební obor podle svých zájmů a schopností (Švarcová, I., 2006).

Pracovní činnost lidí s mentálním postižením může být velmi produktivní a společensky efektivní. Jsou známy příklady absolventů základní školy praktické, kteří získali výuční list v atraktivním oboru, ve své práci dosáhli značnou míru odbornosti a velmi dobře se uplatnili jako tesaři, truhláři, zedníci, malíři pokojů, vazači knih.

2.1 Praktická škola jednoletá a praktická škola dvouletá

Praktická škola jednoletá je určena žákům s těžkým stupněm mentálního postižení, souběžným postižením více vadami a autismem, kteří ukončili základní vzdělávání v základní škole speciální podle vzdělávacího programu určeného pro tuto skupinu žáků (Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální, 2. díl), případně dobíhajícího Vzdělávacího programu pomocná škola a Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy.

Praktická škola jednoletá doplňuje a rozšiřuje žákům teoretické i praktické dovednosti získané v průběhu povinné školní docházky. Za předpokladu respektování individuálních zvláštností a schopností žáků je vzdělávací proces zaměřen na rozvoj komunikačních dovedností a dosažení nejvyšší možné míry samostatnosti a nezávislosti na péči druhých osob. Poskytuje přípravu na osvojení manuálních dovedností a jednoduchých činností využitelných v oblastech praktického života, které absolventům usnadní integraci do společnosti. Vzdělávací obsah v praktické škole jednoleté je rozdělen do sedmi vzdělávacích oblastí: Jazyková komunikace (Jazyková komunikace), Matematika (Matematika), Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie), Člověk a společnost (Společenskovední základy), Umění a kultura (Výtvarná výchova, Hudebně pohybová výchova, Dramatická výchova), Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova), Odborné činnosti (Rodinná výchova, Práce v domácnosti, odborné okruhy podle profilace školy). Absolventi praktické školy jednoleté se mohou v rámci svých možností a individuálních schopností uplatnit při pomocných pracích pro oblast služeb a výroby (např. ve zdravotnictví, v sociálních a komunálních službách, ve výrobních podnicích, v zemědělství), případně na chráněných pracovištích.

Vzdělávání se ukončuje závěrečnou zkouškou, dokladem o dosažení stupně vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce. Ve výjimečných případech může ředitelka školy délku vzdělávání prodloužit nejvýše o dva školní roky (<http://www.vuppraha.cz>). Jak zmiňuje Švarcová (2006): „Je to v našem speciálním školství první střední škola pro žáky s těžším mentálním postižením. Pokud žák nezvládne vzdělávací program praktické školy s jednoletou přípravou během jednoho školního roku, má možnost opakovat ročník. Stalo se téměř pravidlem, že převážná většina žáků pokračuje ve svém vzdělávání v praktické škole po dobu dvou let. Ukazuje to na skutečnost, že doba praktické profesní přípravy je vzhledem k úrovni rozumových schopností žáků příliš krátká“ (Švarcová, I., 2006, s. 102).

Praktická škola dvouletá byla schválena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 9. prosince 2004, č.j. 323090/2004 s platností od 1.9.2005 počínaje 1. ročníkem. Vzdělávací program je vytvořen v souladu s individuálními potřebami a možnostmi žáků. Důraz je kladen především na vypěstování kladného vztahu k práci, na rozvoj komunikačních dovedností, základní orientaci v celospolečensky závažných problémech, kultivaci osobnosti, výchovu ke zdravému životnímu stylu, dosažení maximální možné míry samostatnosti posílení předpokladů sociální integrace žáků.

Délka vzdělávacího programu je 2 roky a forma studia je denní. Škola je určena jak chlapcům, tak dívkám (Srov. Švarcová, I., 2006, s. 97, Bartoňová, M., Pipeková, J., Vítková, M. 2008, s. 95, Bartoňová, M., Bazalová, B., Pipeková, J., 2007, s. 78- 80).

Absolventi praktické školy dvouleté si v rámci studia doplňují a rozšiřují všeobecné vzdělání, které dosáhli v průběhu plnění povinné školní docházky, a to buď v základní škole praktické, základní škole speciální, popřípadě v základní škole. Během absolvování dvouletého studia si žáci osvojují znalosti, ale především manuální dovednosti potřebné k výkonu jednoduchých činností a získávají tak perspektivní možnost uplatnění se v různých oblastech praktického života. Celý edukační proces je organizován tak, aby odpovídal jak psychickým tak tělesným schopnostem žáků a samozřejmě respektoval individuální zvláštnosti a speciální vzdělávací potřeby žáků.

Studium je ukončeno závěrečnou zkouškou. Každý absolvent obdrží vysvědčení o závěrečné zkoušce. Absolventi praktické školy dvouleté se mohou v rámci svých

možností a individuálních schopností uplatnit přiměřeným způsobem při pomocných pracích ve zdravotnictví, v sociální péči a službách, ve výrobních podnicích, v zemědělství, případně v chráněných pracovištích (Srov. Švarcová, I., 2006, s. 97, Bartoňová, M., Pipeková, J., Vítková, M. 2008, s. 95, Bartoňová, M., Bazalová, B., Pipeková, J., 2007, s. 78- 80). Praktickou školu mohou navštěvovat žáci s různými zdravotními požadavky.

Očekávané výstupy, tedy cíle absolventa praktické školy dvouleté jsou následující:

- žák by si měl osvojit poznatky obsažené ve vzdělávacím programu
- rozvinout své komunikační dovednosti
- v rámci svých možností se žák učí vyjadřovat jak ústní, tak písemnou formou
- rozumí smyslu sdělení
- umět naslouchat druhým a adekvátně reagovat na jejich sdělení

Žák plní stanovené povinnosti, dodržuje vymezená pravidla. Žák je schopen spolupráce, respektuje práci vlastní i ostatních, rozvíjí své osobní kvality, vědomě dodržuje morální zásady, orientuje se v základních mravních hodnotách, respektuje základní pravidla společenského chování a kultivovaně vystupuje na veřejnosti i v soukromí. Žák by měl chápat význam dodržování zdravého životního stylu, uvědomit si jeho význam a vážit si svého zdraví i zdraví jiných. Dovede se podílet na ochraně životního prostředí, uvědomuje a rozpozná nevhodné chování a jeho možné důsledky.

Žák by měl být seznámen s podstatou fungování demokratické a občanské společnosti, se základními právy a povinnostmi každého občana a být si vědom důsledků nedodržování zákonů a porušování lidských práv. Žák si osvojil základní pracovní dovednosti, návyky a pracovní postupy potřebné v každodenním životě člověka i v budoucí profesi, chápe význam práce v životě člověka, zná zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a hygieně práce, chápe závažnost rozhodování o své budoucí životní a profesní orientaci. Rozšiřuje a prohlubuje své vědomosti a je k nim motivován – toto je hlavní náplň naší školy.

Charakteristika vzdělávacích oblastí v praktické škole dvouleté

Mezi oblasti vzdělávání patří:

- vzdělávání jazykové a literární
- osobnostní a občanský rozvoj
- matematické vzdělávání
- estetické vzdělávání
- rozvoj tělesné kultury
- oblast praktických dovedností

Vzdělávání jazykové a literární probíhá během výuky českého jazyka a literatury. Český jazyk zahrnuje výuku jazyka a slohu. Pravopisný výcvik je funkční součástí slohu. Ve výuce je kladen důraz na komunikační rozvoj dovedností žáků. Prostřednictvím literatury se rozvíjí čtenářské, vyjadřovací a tvůrčí schopnosti žáků.

Osobnostní a občanský rozvoj žáka je zaměřen na předmět občanská výchova. Tento předmět poskytuje žákům základní vědomosti o podstatě a fungování demokratické společnosti, o právech a povinnostech občanů, vytváří u žáků základy právního vědomí a občanské odpovědnosti. Přispívá k celkové kultivaci mravní, estetické a fyzické.

Matematické vzdělávání poskytuje žákům základní matematické vědomosti a dovednosti a rozvíjí jejich logické myšlení. Důraz je kladen na rozvoj schopnosti žáky aplikovat nabyté dovednosti v praktických situacích.

Estetické vzdělávání má pro žáka kultivační a výchovné poslání. Realizuje se prostřednictvím tvůrčích činností žáka a jeho vlastního poznání a chápání krásna. Tato složka je obsažena především v předmětech literatura, výtvarná, hudební, případně dramatická výchova.

Rozvoj tělesné kultury je realizován v předmětu tělesná výchova. Požadavky zasahují i do zdravotní výchovy. Cílem je upevnění zdraví žáka, zdokonalování

jeho tělesného i pohybového vývoje, uspokojování potřeby pohybové aktivity i efektivní využití volného času.

Oblast praktických dovedností využívá netradičních forem výuky jako je nácvik praktických činností, situačních her, využívání poznatků a zkušeností u jiných her. Předmět Rodinná a zdravotní výchova, Ruční práce a Příprava pokrmů poskytuje žákům základní znalosti a dovednosti z uvedených oblastí. Nejdůležitější při této výuce je osvojení si manuálních dovedností potřebných k výkonu jednoduchých činností v profesním a osobním životě žáků.

Klíčové dovednosti vychází ze vzdělávacích a výchovných předpokladů a osobních dispozic žáků připravujících se praktické škole. Mezi nejdůležitější dovednosti patří posilování komunikačních, personálních a interpersonálních dovedností a to především ve všeobecně vzdělávací tak i praktické složce vzdělávání. Klíčové dovednosti, které žák získává prostřednictvím vzdělávání, umožňují rychleji reagovat na společenský vývoj a vytvářet předpoklady pro uplatnění žáků občanském tak i pracovním životě (učební dokumenty, obor vzdělání 78-62-C/002, praktická škola dvouletá).

„Učební plán je zpracován bez rozvržení učiva do jednotlivých ročníků a je pro školu závazný. Školou dopracovaný učební plán, dopracované rámcové vzdělávací obsahy povinných předmětů, kompletně zpracované vzdělávací obsahy výběrový a nepovinných vyučovacích předmětů schválené vedením školy a opatřené razítkem školy, jsou součástí povinné školní dokumentace“ (Bartoňová, M., Pipeková, J., Vítková, M. 2008, s. 98).

Všichni výchovní pracovníci se snaží, aby žáci, u kterých je to jen možné, po absolvování praktické školy dvouleté přešli na učební obor, který by nejvíce odpovídal zájmům a jejich schopnostem, a aby tak dosáhli na získání výučního listu.

2.2 Rozdíl mezi základní školou praktickou a základní školou speciální

Základní škola praktická

Základní vzdělávání navazuje na výchovu v rodině a na předškolní vzdělávání. Je jedinou etapou vzdělávání, kterou povinně absolvuje celá populace žáků ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních vzdělávání (1. a 2. stupeň). Na základní škole praktickém vzdělávají převážně žáci s lehkým mentálním postižením. Vzhledem k tomu je přizpůsobeno i vzdělávání na 1. stupni. Většina dětí je opožděná z hlediska sociálního, psychického i fyzického vývoje. Přejchod z rodiny do školy musí být pozvolný a postupný. Je třeba ke každému žákovi přistupovat individuálně, respektovat jeho možnosti a pozitivně hodnotit každý pokrok v rozvoji jeho osobnosti.

V tomto období je hlavním úkolem adaptace žáků na nové prostředí, upevňování základních hygienických a vytváření sociálních návyků. Druhý stupeň je zaměřen na získávání vědomostí, rozvíjení dovedností a návyků, které žáci mohou využít ke zvýšení kvality osobního života včetně profesního uplatnění. Na druhém stupni je kladen větší důraz na vytváření sociálních a praktických dovedností.

Organizace základního vzdělávání

V základní škole praktické je devět ročníků a člení se na 1. stupeň (1. – 5. ročník) a 2. stupeň (6. – 9. ročník). Vzdělávání se řídí podle Rámcového vzdělávacího programu upraveného pro žáky s lehkým mentálním postižením. Hodnocení výsledků vzdělávání žáka je na vysvědčení vyjádřeno klasifikačním stupněm, slovním hodnocením nebo kombinací obou způsobů. O způsobu hodnocení rozhoduje ředitel školy se souhlasem školské rady.

Vzdělávací oblasti:

Jazyk a jazyková komunikace (český jazyk, cizí jazyk)

Matematika a její aplikace

Informační a komunikační technologie

Člověk a jeho svět

Člověk a společnost (dějepis, výchova k občanství)

Člověk a příroda (fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis)

Umění a kultura (hudební výchova, výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (výchova ke zdraví, tělesná výchova)

Člověk a svět práce

Po skončení povinné školní docházky může žák přejít do odborného učiliště, kde se může přihlásit do učebních oborů: - zahradnické práce, ošetrovatelské práce, cukrářské práce, zednické práce, tesařské práce a malířské práce.

Základní škola speciální

V základní škole speciální se vzdělávají žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a autismem. Pro realizaci základního vzdělávání je vydán Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální. Tato škola poskytuje žákům vzdělávání s takovou úrovní rozumových schopností, která jim nedovoluje zvládat požadavky základní školy praktické. Těmto žákům jsou vhodně upraveny podmínky a odborná speciálně pedagogická péče, aby si osvojili vědomosti, dovednosti a návyky. Vzhledem k několika stupňům mentálního postižení lze často velmi těžko stanovit jeho hloubku. Do skupiny žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami jsou zařazeni i žáci s hlubokým mentálním postižením, kterým je tím umožněn rovný přístup ke vzdělání. Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením se může realizovat jiným způsobem plnění školní docházky.

Individuální vzdělávání bez pravidelné účasti žáka při vyučování ve škole. Vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu může povolit ředitel školy se souhlasem školského poradenského zařízení.

Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením formou vzdělávání včetně ekonomického zabezpečení stanoví se souhlasem zákonného zástupce dítěte příslušný KÚ na základě doporučení odborného lékaře a školského poradenského zařízení.

Organizace vzdělávání v základní škole speciální

Vzdělávání s předchozím souhlasem ministerstva může trvat deset ročníků: první stupeň je tvořen 1. – 6. ročníkem, druhý stupeň 7. – 10. ročníkem. Vyučovací hodina může být rozdělena na více jednotek podle individuálních schopností a potřeb žáků. Výsledky vzdělávání se hodnotí slovně.

Vzdělávací oblasti:

Jazyková komunikace (čtení, psaní, řečová výchova)

Matematika

Informační a komunikační technologie

Člověk a jeho svět

Člověk a společnost

Člověk a příroda

Umění a kultura (hudební výchova, výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (výchova ke zdraví, tělesná výchova)

Člověk a svět práce

Po ukončení povinné školní docházky se mohou žáci přihlásit do učebního oboru praktická škola jednoletá nebo dvouletá.

3 POZICE JEDINCE S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Dospělý člověk uspokojuje svou potřebu seberealizace v práci. Dítě s mentálním postižením bývá omezeno při volbě povolání, ale i při hledání vhodného pracovního místa. Stává se, že tito lidé nemohou najít přijatelné zaměstnání, nebo nejsou schopni zvládnout jeho požadavky bez úpravy pracovních podmínek. Nástup do zaměstnání a nová konfrontace se „zdravou“ populací představuje určitou zátěž. Vágnerová (2008) dále zmiňuje: „Pracovní aktivita a s ní spojený pravidelný denní režim vhodným způsobem stimulují a udržují mnohé kompetence mentálně postižených. Dává jejich životu náplň a smysl. Je však třeba, aby tato činnost odpovídala jejich možnostem, úrovni jejich myšlení, koncentrace pozornosti, nevyžadovala rychlé reakce a častou změnu pracovních operací. Mentálně postižení se nejlépe uplatní v klidném prostředí, kde se nestřídá velké množství neznámých lidí. Práce by neměla být náročná na senzomotorickou koordinaci a přesnost. Pro tyto účely dobře slouží chráněné dílny, kde je možné přizpůsobit pracovní náplň i tempo této činnosti kompetencím mentálně postižených. I pro tyto lidi bývá pracoviště místem potřebného sociálního kontaktu a představuje pro ně určité zázemí“ (M. Vágnerová, 2008, s. 312).

Na počátku profesního uplatnění je volba povolání, která je u osob s postižením složitější než u zdravých jedinců. Především jsou omezeny možnosti výběru budoucího povolání, a to ze zdravotních důvodů. Některá povolání jsou vyloučena už samotným postižením. Velmi důležitá je reálná dostupnost povolání nebo spíše přípravy na povolání (Vágnerová, M., 2003). Při volbě povolání je třeba brát na zřetel intelektuální schopnosti jedince, mobilitu, jeho povahu, možnosti samostatného dojíždění do zaměstnání, zájmy a záliby, i možnosti v místě jeho bydliště. Jak shrnuje Pipeková (2004b): „Nejdůležitějším faktorem pro volbu povolání jsou intelektové schopnosti a osobnostní vlastnosti jednotlivých žáků s mentálním postižením. Intelektové schopnosti jsou určující při výběru učebního oboru, střední školy.

Dalším činitelem je zdravotní stav žáka, který velmi omezuje výběr učebních oborů, střední školy pro další přidružené zdravotní problémy (epilepsie, alergie, kožní onemocnění, srdeční vady apod.). Sociální postavení rodiny je dalším limitujícím

faktorem při výběru školy (škola mimo bydliště rodiny, pobyt na internátě a dojíždění do školy je finanční zátěží). Vztah rodičů ke vzdělávání, spolupráce školy s rodiči dlouhodobějšího charakteru jsou dalšími činiteli při utváření reálných cílů a životních perspektiv žáků s mentálním postižením a ovlivňujícím faktorem při volbě profese“ (Pipeková, J., 2004b, s. 20).

Ubývá pracovních míst, která nevyžadují žádné předchozí dovednosti nebo znalosti, a zároveň přibývá uchazečů o zaměstnání. Absolventi s mentálním postižením se na trhu práce tak dostávají do nevýhodné situace, vzhledem k nerovné konkurenci s lépe vybavenými vrstevníky.

Na školách zajišťují poradenské služby výchovní poradci, školní psychologové a školní speciální pedagogové. Při volbě profesní přípravy spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami a speciálně pedagogickými centry. V oblasti diagnostiky k profesní orientaci spatřujeme v rovině pedagogické i psychologické:

školní výkon a další údaje ze školy

informace od rodičů

diagnostika obecných schopností, diagnostika speciálních schopností, diagnostika školních vědomostí a dovedností, diagnostika osobnosti a diagnostika zájmů motivace ke studiu (Vítková, M., 2004b)

Kariérové poradenství můžeme definovat jako systém činností sloužících k podpoře žáků, studentů i dospělých při jejich rozhodování o další profesní a vzdělávací orientaci. Kariérové poradenství obsahuje složku vzdělávací a složku profesní. Není možné je realizovat jen ve sféře rezortu školství nebo rezortu MPSV ČR služeb zaměstnanosti. Spolupráce obou rezortů v oblasti kariérového poradenství je nutností, bez které není možné tyto služby dále rozvíjet (Pipeková, J., 2004b).

Informační střediska pro volbu povolání (IPS) zřizovaných při Úřadech práce, se zaměřují na volbu povolání. Pro změnu povolání možnost rekvalifikací, poradenstvím pro mladistvé, pro občany se zdravotním postižením, pro specifické skupiny obyvatel, poradenstvím specializačním – psychologické, sociologické a lékařské. Na základě znalosti trhu práce spolupracuje IPS s výchovnými poradci

a školami v regionu. Při individuální nebo skupinové práci s klienty využívají poradci pro volbu povolání informačních médií (počítačové programy, apod.) (Pipeková, J., 2004b). IPS poskytuje aktuální informace o síti středních a vysokých škol, studijních a učebních oborů v regionu. V celé ČR tak poskytují průběh přijímacího řízení, nároky a požadavky na jednotlivá povolání, možnosti uplatnění absolventů jednotlivých oborů v praxi, situaci na trhu práce v regionu a v celé ČR a možnostech rekvalifikace (<http://portal.mpsv.cz>).

3.1 Problematika nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je ztráta výdělků vyplývající z nemožnosti získat vhodné zaměstnání osobou, která je schopna pracovat a zároveň je pro výkon práce k dispozici. Dlouhodobá nezaměstnanost je, že člověk po určité době ztrácí způsobilost být zaměstnán pro ztrátu kvalifikace, ztrátu pracovních návyků (sociální „zlenivění“) a získaný zvyk žít ze sociálních dávek („upadnutí do sociální pasti“), (Tomeš, I., 2001). Dlouhodobou ztrátou placeného zaměstnání už není odměna jako hlavní zdroj uspokojování životních potřeb, vzniká osobní, rodinná ekonomická nejistota, ničí se obvyklé časové rozvržení pracovního dne – denní návyky, ztrácí se možnost získávání a udržování pracovních návyků a dovedností. Dlouhodobou nezaměstnaností se ztrácí smysl života, dochází k omezení sociálních kontaktů s přáteli a spolupracovníky a nastává rozklad osobnosti. Vytrácejí se aktivity, které byly pravidelnou součástí denního pracovního rytmu člověka (Buchtová, B., 2002).

Podle Buchtové, je: *„Uplatnění člověka na trhu práce podmíněné řadou charakteristik (věk, zdravotní stav, vzdělání, pohlaví, příslušnost k etnické skupině), které vyčleňují skupiny lidí s větším rizikem ztráty práce a předurčují je pro dlouhodobou nezaměstnanost. Tyto skupiny jsou také vystaveny riziku opakované nezaměstnanosti. Jejich příslušníci nacházejí uplatnění spíše na sekundárním trhu práce a na méně placených pracích s nejistou budoucností. Nezaměstnanost tak více ohrožuje určité skupiny populace, což potvrzuje zkušenost téměř ze všech průmyslově*

vyspělých zemí. U nás k nim patří mladí lidé, ženy s malými dětmi, zdravotně postižení občané, starší lidé, lidé s nízkým vzděláním, romské etnikum a přicházející imigranti“ (Buchtová, B., 2002, s. 109).

Od počátku ekonomické transformace, která je provázena nárůstem míry nezaměstnanosti, se ze souboru nezaměstnaných osob vyčleňují dvě zvláště ohrožené skupiny:

- 1) nezaměstnaní občané se zdravotním postižením
- 2) absolventi škol a učilišť, kteří hledají své první zaměstnání

Z kvantitativního hlediska jde v současné době celkem o více než jednu čtvrtinu z celkové nezaměstnanosti populace. Mimořádné problémy vyústí tam, kde se právě tyto dvě skupiny prolínají, tj. u mladých lidí s těžkým zdravotním postižením, kteří právě nastupují na trh práce (Šesták, J., 2007). Vzhledem ke stále většímu důrazu na produktivitu práce a výkony v práci, mají lidé se zdravotním postižením v současné společnosti čím dále menší šanci uplatnění se na trhu práce. Dostávají se často do bezvýchodné životní situace, což znamená pro jejich rodiny starost o nezaměstnaného postiženého rodinného příslušníka (Buchtová, B., 2002). Navíc závislost na invalidním důchodu bývá subjektivně nepříjemná a degradující, může vyvolávat i pocity méněcennosti (Vágnerová, M., 2008).

Také Opatřilová uvádí, že: „Možnosti uplatnění osob se zdravotním postižením na trhu práce je velkým problémem. Míra nezaměstnanosti pro lidi s postižením je vysoká a pracovních příležitostí není mnoho. Je to především tím, že zaměstnavatelé vzhledem k předsudkům a nedostatku informací o lidech s mentálním postižením mají upřímnou obavu s takovým člověkem jednat, natož ho zaměstnat. Firmy se často obávají, zda zaměstnávání lidí s postižením pro ně nebude znamenat především vyšší náklady, například s odstraněním bariér. Zaměstnavatel se může často i potýkat se správným výkladem zákona v otázkách možnosti ukončení pracovního poměru. (<http://www.mpsv.cz>).

3.2 Možnosti pracovního uplatnění osob s mentálním postižením

„Pro lidi s mentálním postižením existují tři typy možných zaměstnání. Prvním je otevřené pracoviště, kam jedinec dochází do normálního zaměstnání, druhým typem je chráněné pracoviště, což je pracovní prostředí speciálně upravené pro lidi s mentálním postižením. Třetí možností pro dospělé, kteří nemají dovednosti potřebné pro dva výše zmíněné typy pracovních míst, je centrum pracovní terapie“ (Selikowitz, M., Tomková, M., 2005, s. 165).

V domovech pro osoby se zdravotním postižením bývají nejčastěji zřizovány ergoterapeutické dílny s různým zaměřením (řemeslné, výtvarné, apod.), nabízejí i možnosti psychomotorického a sociálního rozvoje klientů. Ve skutečnosti jde o nouzovou pracovní seberealizaci některých těžce handicapovaných osob, pro které jsou zatím jiné příležitosti pracovního uplatnění nedostupné (Slowík, J., 2007).

Úspěšné zapojení do práce závisí na pečlivém výběru, dobré přípravě na tuto práci a na průběžně pomoci. Praktická příprava na pracovní uplatnění by měla probíhat v posledních letech školy. Mnozí lidé s mentálním postižením potřebují před nástupem do zaměstnání strávit určitý čas v přípravných pracovních kurzech. Otevřená pracoviště nejsou pro osoby s mentálním postižením vždy k dispozici, zejména v dnešní době vysoké nezaměstnanosti. I v případě, že je pracovní místo na otevřeném pracovišti volné, nemusí vždy splňovat podmínky pro člověka s mentálním postižením. Na otevřeném pracovišti může být postižený jedinec pod velkým tlakem. Může být izolován od ostatních, může být náchylný k přetěžování, nebo ohrožen ztrátou zaměstnání, pokud nastanou potíže. V celé řadě případů je tedy chráněné pracoviště vhodnější (Selikowitz, M., Tomková, M., 2005).

Získané zkušenosti ukazují na to, že lidé s mentálním postižením mohou být nejen úspěšně zapojeni do nejrůznějších forem jednoduchých pracovních činností, ale mohou i vykonávat některé poměrně náročné pracovní operace. Všechny pracovní operace však pro ně musí být co nejvíce přizpůsobeny a rozděleny na jednotlivé kroky. Jednotlivé kroky jsou buď rozvrženy pro několik pracovníků (pásová výroba), nebo si jeden pracovník musí postupně osvojit větší počet pracovních kroků.

Práce je zpravidla organizována tak, aby pracovník s nejnižší úrovní zručnosti měl přidělený svůj úsek činnosti (lépe je být pod dohledem schopnějšího pracovníka), na němž vykonává alespoň jeden jednoduchý úkol. Mezi nejvíce ceněné pracovní aktivity lidí s mentálním postižením patří ty, které je bezprostředně přibližují životu ostatních lidí. Velké množství lidí s mentálním postižením má určité vlastnosti, které ostatním „normálním“ lidem často chybějí. Je to velká trpělivost, snaha podle svých sil pomáhat druhým, schopnost empatie a vcítění se zejména do bolesti a trápení druhých lidí. Právě tyto vlastnosti jsou předpokladem k vykonávání různých služeb ve zdravotnických zařízeních, v zařízeních sociální péče pro postižené, staré a nemocné lidi (Švarcová, I., 1996).

V některých případech potřebují lidé s mentálním postižením delší čas ke zvládnutí úkolů spojených s jejich prací. Vedoucí pracovníci musí v prvních dnech nebo týdnech jejich zaměstnání věnovat těmto pracovníkům více času. Nicméně po zaškolení efektivita práce lidí s mentálním postižením stoupá. Tito lidé po zaškolení si oblíbí svoji práci, a tudíž nemění své zaměstnání a stávají se často stálými zaměstnanci. Odměňují své zaměstnavatele loajalitou a přičinlivostí, vlastnostmi které jsou v dnešní době u pracujících vzácné (Pergler, I., <http://dobromysl.cz>). (viz příloha CH - Písemný projev žáka praktické školy dvouleté – 22 let)

4 LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA PRO VÝCHOVU A VZDĚLÁNÍ

K péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy i o žáky se specifickými poruchami učení a chování a jejich integraci se vztahuje řada předpisů a vyhlášek. Základním východiskem je nerozlišování dětí na handicapované a intaktní a změna v zaměření na dítě v celé šíři jeho osobnosti a sociálních vztahů, nikoli se zřetelem pouze na jeho postižení, ať se jedná o handicap zdravotní či sociální.

Stávající legislativa v ČR akceptuje mezinárodní dokumenty:

Úmluvu o právech dítěte, ve které se říká „Smluvní strany se shodují, že výchova dítěte má směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a jeho rozumových schopností na nejvyšší možnou míru“ (*zákon ČSFR č. 22/91 Sb.*).

Charakteristika změn v přístupech k výchově a vzdělání postižených byla zpracována v projektu UNESCO „*Škola pro všechny*“, jehož myšlenky přijala do svých programů celá řada zemí a u nás vyšel k tomuto projektu metodický materiál.

Právo všech dětí na vzdělání je zajištěno v *Listině práv a svobod*, která je svým *článkem 33* součástí Ústavy České republiky (*usnesení předsednictva ČNR 2/1993*).

Přehled našich zákonů a legislativních opatření vztahujících se bezprostředně k integraci osob a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a k jejich postavení ve škole.

- Vyhláška MŠMT č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky (změněna vyhláškou MŠMT 454/2006 Sb)
- Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Tato vyhláška nahradila následující dokument Směrnice MŠMT ČR k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení č. 13710/2001-24. Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

- Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- Vyhláška MŠMT č. 47/2005 Sb. o ukončování vzdělávání ve středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem

Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Tento zákon je založen na principu vzdělávacích programů a typů vzdělávání. Rámcovým vzdělávacím programem se zabývá § 4 a školním vzdělávacím programem § 5. *Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami* (§ 16):

Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Speciální vzdělávací potřeby zajišťuje školské poradenské zařízení. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možností. Děti, žáci a studenti se zdravotním postižením mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou. Pro tyto žáky lze zřídit školy, jednotlivé třídy, oddělení či studijní skupiny. Ředitel školy může se souhlasem krajského řádu zřídit funkci asistenta pedagoga. (Školský zákon [online])

Vyhláška MŠMT č. 73 ze dne 9. února 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

- vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných se uskutečňuje s pomocí podpůrných opatření (§ 1, odst. 1),
- speciální vzdělávání se poskytuje žákům, u kterých byly speciální vzdělávací potřeby zjištěny na základě speciálně pedagogického, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením (§ 2),

- speciální vzdělávání je zajišťováno formou **individuální integrace, skupinové integrace**, ve škole samostatně zřízené pro tyto žáky (speciální škola) nebo kombinací těchto forem (§ 3, odst. 1),
- typy speciálních škol pro žáky se specifickými poruchami učení – základní škola pro žáky se specifickými poruchami učení (§ 5, písm. g),
- **individuálně vzdělávací plán (IVP)** – stanoví se v případě potřeby především pro individuálně integrovaného žáka, žáka s hlubokým mentálním postižením, případně také pro žáka skupinově integrovaného nebo pro žáka speciální školy (§ 6, odst. 1),
- **asistent pedagoga** – jeho hlavní činnosti jsou pomoc žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků s komunitou, ze které žák pochází (§ 7, odst. 1),
- **organizace speciálního vzdělávání** (§ 8),
- **počty žáků** (§ 10).

(Vyhláška 73/2005 Sb. [online])

Vyhláška MŠMT č. 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních jsou poskytovány dětem, žákům a studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským poradenským zařízením (§ 1, odst. 1). Školská poradenská zařízení poskytují standardní služby bezplatně a podmínkou poskytnutí poradenské služby je písemný souhlas žáka, v případě jeho nezletilosti písemný souhlas jeho zákonného zástupce (§ 1, odst. 2).

Obsah poradenských služeb - vytváření vhodných podmínek pro zdravý vývoj žáků, jejich osobnosti v průběhu vzdělávání; naplňování vzdělávacích potřeb, rozvíjení schopností, dovedností a zájmů žáků; prevence a řešení výukových a výchovných obtíží, sociálně patologických jevů a dalších problémů; vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů integrace žáků se zdravotním postižením, práce pro žáky, kteří jsou příslušníky národnostních menšin; vhodná volba vzdělávací cesty, profesního uplatnění; péče o žáky nadané a mimořádně nadané (§ 2).

Školskými poradenskými zařízeními jsou **pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra** (§ 3, odst. 1).

1) Poradna poskytuje služby pedagogicko-psychologické, speciálně pedagogické poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků (§ 5, odst. 1). Poradna zajišťuje pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní odborný posudek, doporučuje zařazení žáka do příslušné školy a třídy, poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji, metodická podpora školy, prevence sociálně patologických jevů prostřednictvím metodika prevence (§ 5, odst. 2).

2) Speciálně pedagogická centra (§ 6, odst. 1) Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje *poskytování poradenských služeb ve škole* zpravidla **výchovným poradcem a školním metodikem prevence**. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i **školním psychologem a školním speciálním pedagogem**. (§ 7, odst. 1) Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené na prevenci školní neúspěšnosti, primární prevenci sociálně patologických jevů, kariérové poradenství, odbornou podporu při integraci, péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků, průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s neprospěchem, metodická podpora učitelům (§ 7, odst. 2).

(Vyhláška 72/2005 Sb. [online])

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

5.1 Metodologie výzkumu

Metodologií rozumíme teorii metod. Zkoumá adekvátnost a zdůvodňuje použití či nevhodnost konkrétních metod. Metodologie je souhrnem metod určité vědy, nauka o metodách, teorie metod, která je v širším pojetí totožná s teorií vědy. V metodologii jsou vědecké metody rozebírány především s ohledem na to, jak jsou používány k dosahování vědeckých a teoretických cílů. Metodologie může být pojímána ve dvou různých významech:

- 1) věda o metodách – teorie metod vědeckého poznání,
- 2) název pro soubor metod používaných v určité oblasti lidského poznání.

Úlohou metodologie je zejména:

- systematické vytváření, formulace a řazení metod,
- kritické posouzení předností a nedostatků různých metod, jejich možností a omezení,
- diskuse vhodnosti metod pro daný účel nebo zkoumání - jedna z forem je metoda zprostředkovaných výpovědí rodičů respondentů – dotazník.

Dotazník

- formulář určený respondentovi, je možné rozesílat poštou nebo rozdávat osobně
- obsahuje otázky a varianty odpovědí
- umožňuje rychlé zpracování dat
- nevýhodou je to, že neposkytuje respondentovi prostor pro vyjádření a formulace je předem daná

Metoda zpracování

- Abychom naplnili všechny cíle, jež si tato práce klade, zvolili jsme jako rozhodující metodologický nástroj – obsahovou analýzu – metody zprostředkované výpovědi respondenta - dotazník
- Předkládaná analýza je výsledkem systematického sledování a vyhodnocování zadaných dotazníků. Práce vychází z kvantitativního popisu odpovědí na konkrétní otázky výzkumného vzorku.
- Rozbor byl realizován na základě získaných názorů ze zadaných tematických okruhů.

5.2 Cíle výzkumného šetření

Hlavním motivem k vytvoření dotazníku bylo zjištění představ rodičů o uplatnění jejich dětí po ukončení střední školy a jejich znalostí o dalších možnostech uplatnění dětí v životě.

Formulace výzkumných otázek:

1. Počet žáků a charakteristika žáků, u nichž se vyvinuly jenom sociální dovednosti
2. Počet a charakteristika žáků, kteří jsou zařaditelní do pracovního procesu (Závěry ad 1,2 - viz grafické znázornění)
3. Srovnání čtyř žáků s různým stupněm postižení a jejich uplatnění ve společnosti -pomocí kazuistik a pozorování
4. Do jaké míry se rozvinuly pracovní dovednosti dětí po skončení učebního oboru
5. Umožňuje absolvování dvouleté SŠ následně uplatnění žáků na trhu práce?

Výzkumné šetření bylo prováděno formou dotazníku a bylo využito k výzkumu metodou kazuistiky. Využity byly tyto techniky:

analýza výsledků

písemný dotazník pro rodiče

analýza dokumentů

5.3 Charakteristika zkoumaného prostředí

Místo výzkumu jsem využila Základní školu a Odbornou školu v Horšovském Týně, kde učím již 29 let a kde jsem provedla výzkumné šetření.

Dne 1. září 1950 byla v Horšovském Týně otevřena Zvláštní škola, kam bylo přeřazeno 17 dětí. Začátky školy byly velmi těžké. Nebylo školní zařízení, nebylo nábytku ani jediné pomůcky. Postupně se dařilo školu vybavovat potřebným zařízením, zvyšoval se také počet žáků. V průběhu let prošla škola peripetemi vzdělávacími, organizačními, stavebními, potkala ji optimalizace v podobě sloučení základního a středního školství. Hodně se změnilo, přibýly nové součásti školy, budovy jsou hezčí, vybavení také, zahrady pěkně upravené. V roce 1966 měla škola už pět tříd i s pobočkou v Poběžovicích a navštěvovalo ji šedesát dva žáků.

Na začátku školního roku 1991/1992 byla otevřena při škole jedna třída pomocné školy. V roce 1993 byla provedena v Nádražní ulici půdní vestavba, kde vznikly nové učebny a prostory pro Speciálně pedagogické centrum, které zajišťuje depistáž, poradenství a ambulantní péči o klienty v rodinách, mateřských školách a základních školách. V roce 1995 byla zahájena ve spolupráci s Okresním ústavem sociálních služeb v Domažlicích rekonstrukce objektu v ulici B. Němcové pro děti se zdravotním postižením. Později zde byla otevřena pomocná škola s pěti třídami a přípravným stupněm a stupněm rehabilitačním. V roce 2004 byly Zvláštní škola a Pomocná škola sloučeny s Odborným učilištěm a Praktickou školou pod názvem Speciální školy. Poslední zařazení do sítě škol je z roku 2006 pod názvem Základní škola a Odborná škola Horšovský Týn. Výchovně vzdělávací práce je obtížnější, komplikovanější.

Školské zařízení komplexně zajišťuje výchovu a vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Toto zařízení je příspěvkovou organizací, jejíž zřizovatel je Plzeňský kraj. Všichni pracovníci vědí, jak těžký život má většina žáků. Rozumové nedostatky, vzdálenost bydliště od místa školy, komplikované dojíždění, doma většinou nezájem o práci dětí ve škole, což jim značně ztrpčuje život.

Některé romské rodiny se často stěhují, děti ze školy neodhlásí, v průběhu roku se vrátí i třikrát. Situace je velmi komplikovaná, když každá škola má svůj školní vzdělávací program. Pod názvem Základní škola a Odborná škola jsou ukryty následující součásti a účelová školská zařízení:

- základní škola praktická (bývalá zvláštní škola)
- základní škola speciální (bývalá pomocná škola)
- odborné učiliště
- praktická škola
- přípravný stupeň ZŠ speciální
- speciálně pedagogické centrum
- školní družina
- školní jídelna – výdejny (ZŠ speciální a Odborná škola)

Vývoj základních údajů školy:

- Školní rok 1950 / 1951 – 2 třídy - 17 žáků a 3 pedagogičtí pracovníci
- Školní rok 2014 / 2015 - 35 tříd - 255 žáků a 51 pedagogických pracovníků + 15 správních zaměstnanců.

Základní školy téměř všechny žáky „integrují“ bez ohledu na to, zda děti výuku zvládají, podle hesla: „co žák – to peníze“. Nemělo by všem záležet na tom, jak děti budou připraveni do života po skončení povinné školní docházky?

V letošním školním roce navštěvuje školu: 206 žáků celkem, z toho:

- ZŠ praktická – 95 žáků
- ZŠ speciální – 38 žáků
- Odborná škola – 67 žáků
- Praktická škola – 6 žáků

Žáci dojíždějí do školy ze 77 obcí okresu Domažlice, Tachov, Plzeň - jih, Plzeň – sever, Klatovy. Škola spolupracuje se ZŠ praktickou v Domažlicích, s Výchovným ústavem a Dětským domovem se školou v Hostouni, ale i v Plzni a Toužimi.

V Odborném učilišti se vyučuje těmto učebním oborům:

1. Potravinářská výroba – cukrářské práce
2. Šití oděvů
3. Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – pečovatelské práce
4. Zahradnické práce
5. Malířské, lakýrnické a natěračské práce
6. Tesařské práce
7. Zednické práce
8. Keramická výroba

Všechny učební obory jsou tříleté a zakončené výučním listem.

Praktická škola jednoletá a dvouletá je zaměřena na výrobu drobné užitkové keramiky. Oba obory jsou bez výučního listu a žáci obdrží závěrečné vysvědčení.

Tabulka 1: Seznam respondentů

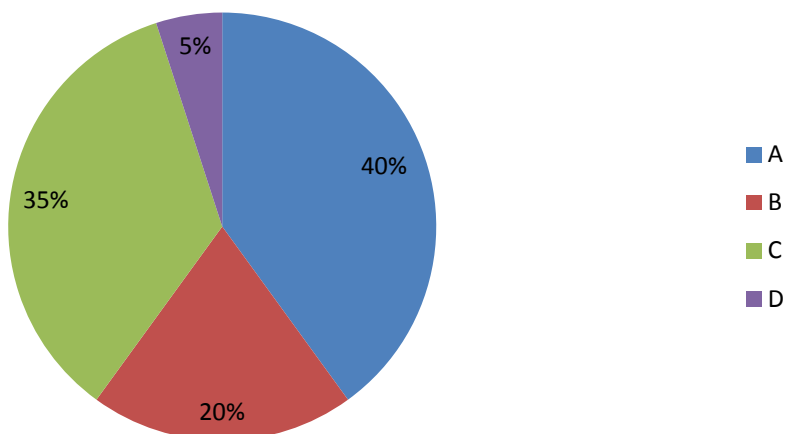
Jméno	Věk	Druh postižení
Jaroslava	25	STMP, DMO
Michal	23	DMO, STMP, porucha řeči
Pavčina	22	STMP, vada řeči
Kristýna	24	STMP, afázie, Downův synd.
Michaela	20	STMP, Turnerův syndrom
Denisa	19	TMP, těžká dyslalie
Patrik	19	HMP, epilepsie
Jan	20	STMP, autismus, vada řeči
Dominik	21	TMP, elektivní mutismus
Josef	23	STMP, DMO, epilepsie
Pavla	21	TMP, afázie
Marie	23	STMP, Downův syndrom
Eliška	19	STMP, DMO, hydrocefalus
Markéta	20	STMP, autismus
Daniel	22	STMP, epilepsie
Milan	20	LMP, rozštěp patra
Václav	25	STMP, autismus, vada řeči
Tomáš	24	STMP, epilepsie
David	18	LMP, alálie
Květa	23	STMP, DMO, vada řeči

Zdroj: Pavčina Havličková, 2015 (vlastní šetření)

Analýza dotazníkového šetření

1. Setkali jste se někdy s odmítavým postojem ostatních občanů vůči dětem?

Graf 1: Odmítavý postoj občanů vůči dětem

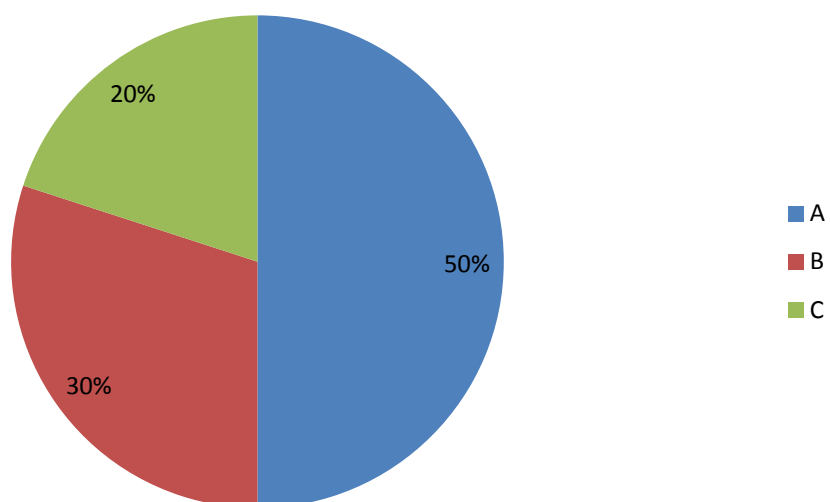


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Z uvedeného grafu vyplývá, že 40 % dotázaných se někdy setkalo s odmítavým postojem, 20 % často, 35 % nikdy a 5 % jiné.

2. Setkali se vaše děti ve škole se šikanou?

Graf 2: Šikana ve škole

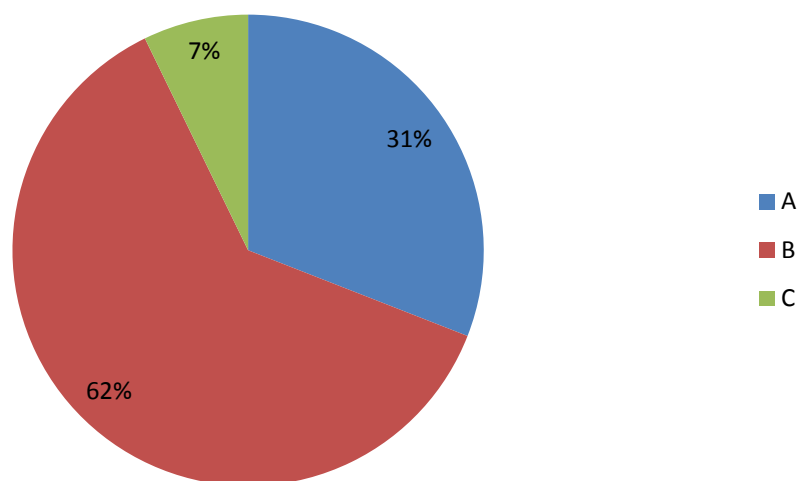


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

50 % dětí se někdy setkalo se šikanou, 30 % často a 20 % se nikdy se šikanou nesetkalo.

3. Setkali jste se s pomocí od občanů, eventuelně od školy?

Graf 3: Pomoc od občanů, školy

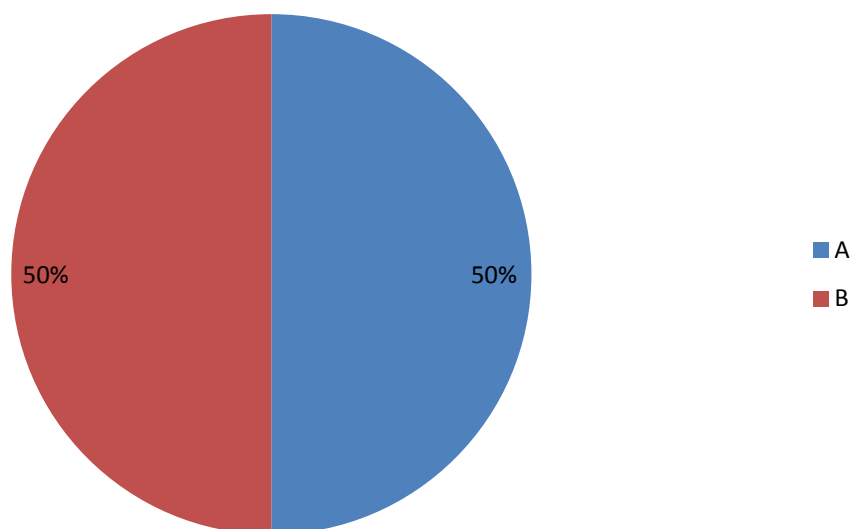


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

S pomocí od občanů a školy se setkalo 62 % rodičů, 31 % někdy a 7 % rodičů se neseťkali nikdy s pomocí.

4. Úkolujete doma své děti?

Graf 4: Domácí úkoly

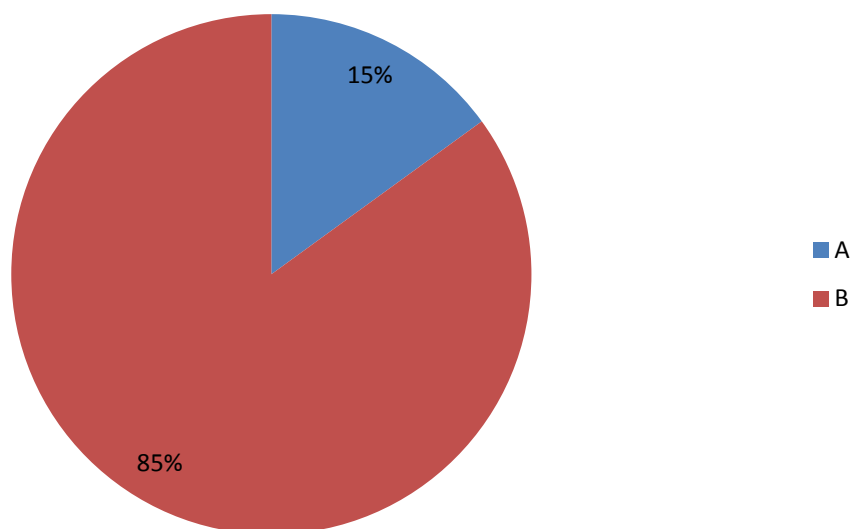


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Z uvedeného grafu vyplývá, že 50 % rodičů úkoluje své děti doma pouze někdy a 50 % rodičů často.

5. Vedete svoje děti k soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích?

Graf 5: Spoluúčast na domácích pracích

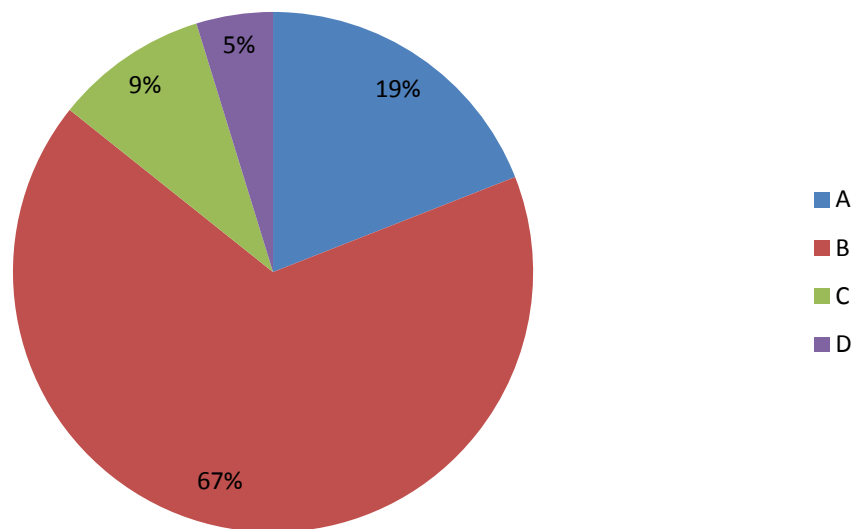


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

K soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích vedou rodiče své děti v 85 % často a 15% rodičů jen někdy.

6. Podílíte se s dětmi na běžných úkonech hygieny a stravování?

Graf 6: Podíl na hygieně a stravování

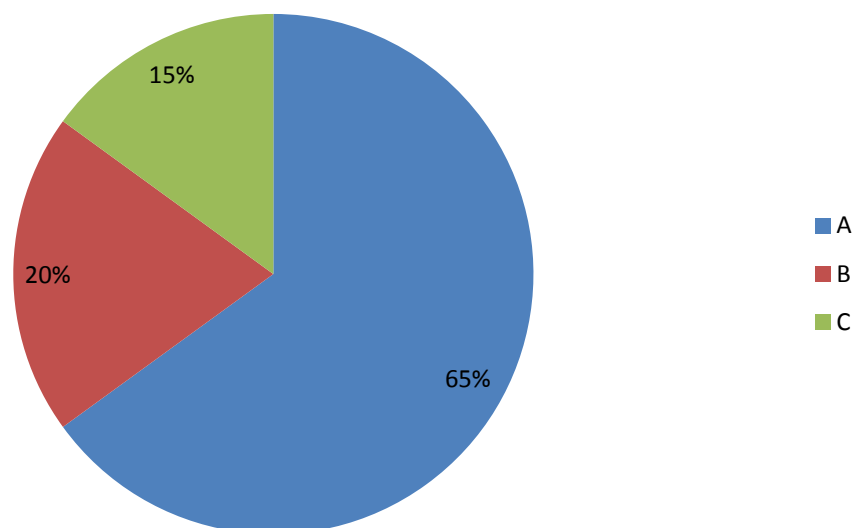


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

V otázce hygieny a stravování se podílí rodiny 67 % často, 19 % někdy a 9 % nikdy.

7. Sportujete s dětmi?

Graf 7: Sport s dětmi

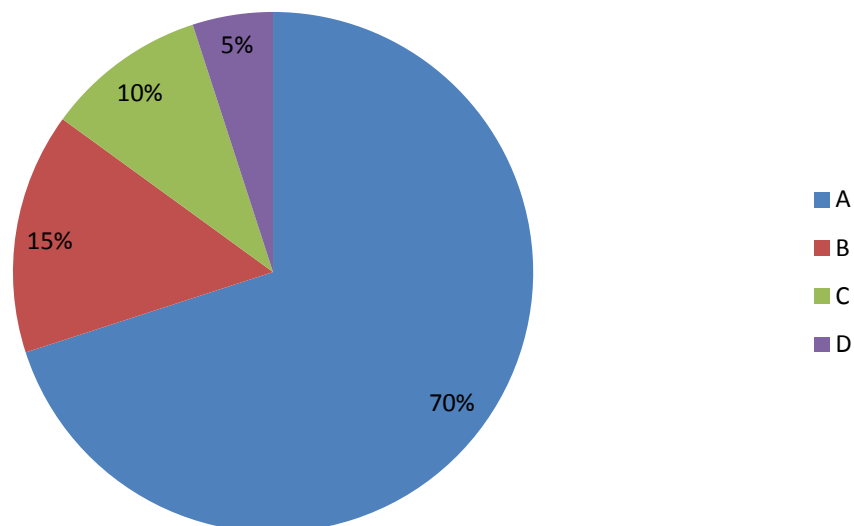


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Z grafu vyplývá, že 65 % rodičů s dětmi někdy sportuje, 20 % často a 15 % nikdy nesportuje.

8. Hrajete doma s dětmi nějaké hry?

Graf 8: Hraní her doma



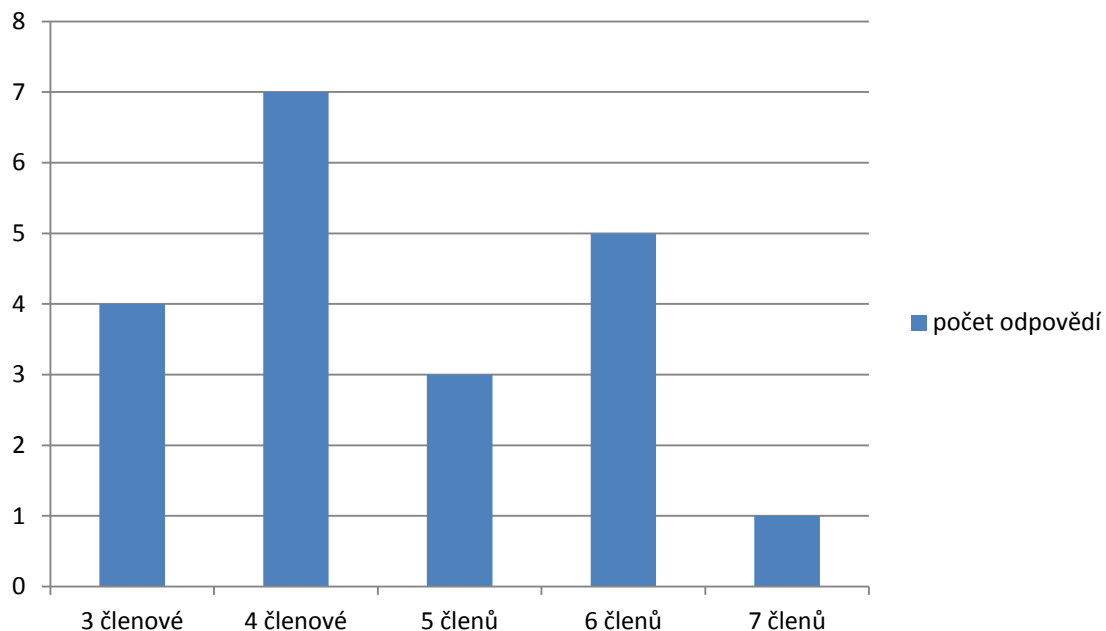
Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Z grafu vyplývá, že 70 % rodin hraje se svými dětmi doma hry jen někdy, 15 % často a 10 % nikdy.

Zhodnocením grafu týkajícího se spoluúčasti rodiny na výchově dětí vyplývá, že zhruba z 80 % se dětem věnují v mimoškolních aktivitách a vedou je k soběstačnosti.

9. Kolik členů je ve vaší domácnosti?

Graf 9: Počet členů v domácnosti

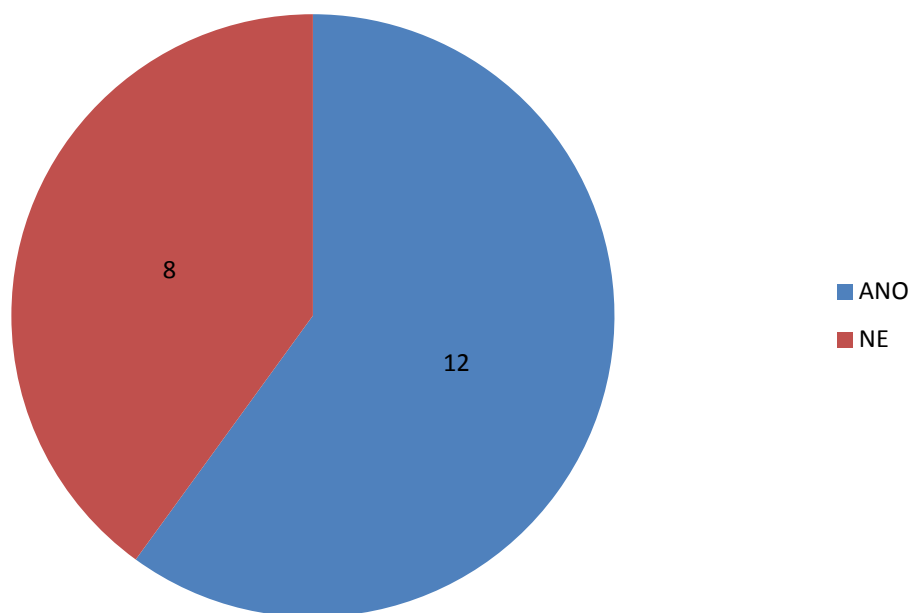


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

7 rodin má pouze 4 členy rodiny, 5 rodin mají 6 členů, 4 rodiny má jen 3 členy, 3 rodiny mají 5 členů a 1 dotázaná rodina má 7 členů.

10. Jsou rodiče zaměstnání?

Graf 10: Zaměstnanost rodičů

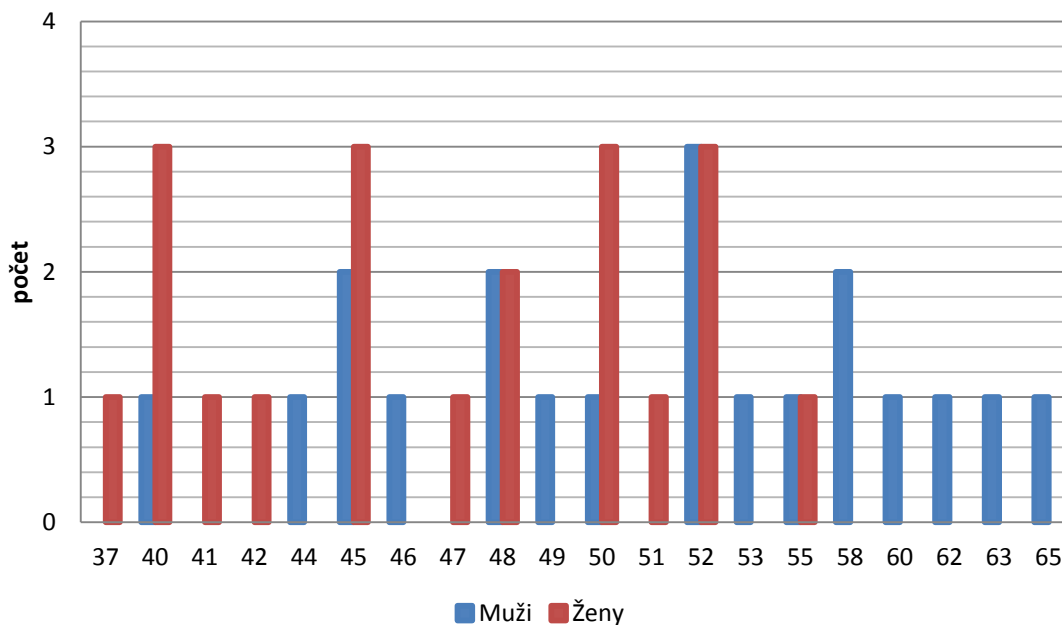


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Z grafu vyplývá, že 12 % rodičů je zaměstnáno a 8 % rodičů nepracuje.

11. Věk rodičů:

Graf 11: Věk rodičů

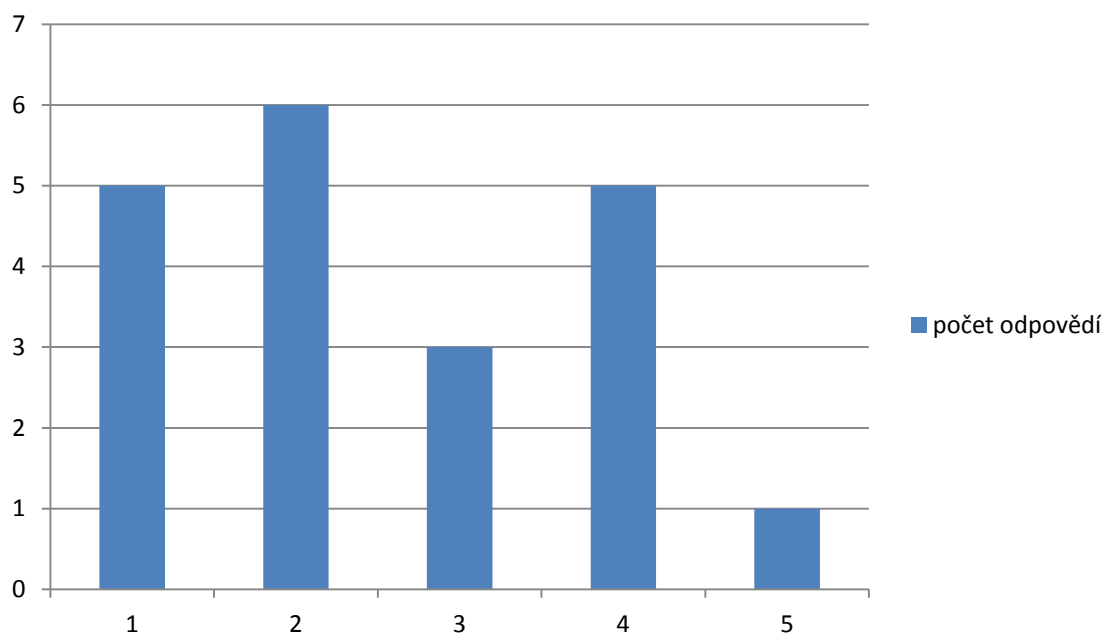


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Z grafu vyplývá, že rodiči dotazovaných dětí jsou matky od 37 do 55 let a otcové od 40 do 65 let. Jednoznačně lze říci, že žádné z dětí nepochází od nezletilých rodičů.

12. Kolik je dětí ve vaší domácnosti?

Graf 12: Počet dětí v domácnosti

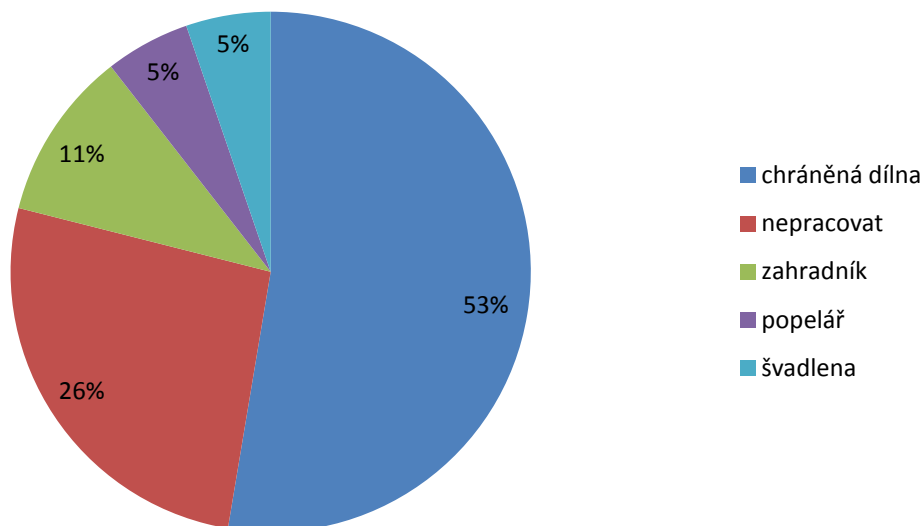


Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Nejvíce dětí v domácnosti je v počtu 2, následuje jedno a čtyři děti.

13. Popište vaši představu budoucího uplatnění vašeho dítěte po skončení docházky v praktické škole

Graf 13: Budoucí pracovní uplatnění



Zdroj: Pavlína Havlíčková, 2015 (vlastní šetření)

Z dotazů o představě budoucího uplatnění 53 % rodičů uvažuje o chráněné dílně, 26 % rodičů neuvažuje o práci svých dětí vůbec a 11 % uvažuje o práci zahradník, 5 % popelář a 5 % švadlena.

Závěrem lze říci, že většině rodičů se narodily děti ve vyšším věku, většina rodin o děti jeví zájem, věnuje se jim a v budoucnu díky chráněným dílnám mají představu o jejich uplatnění.

5.4 Situace po ukončení středního vzdělávání (praktická škola dvouletá)

Každý žák vyjde ze základní školy nebo skončí střední vzdělávání v praktické škole. Potom on nebo jeho zákonní zástupci stojí před otázkou Co dál? Bohužel nabídka dalšího vzdělávání pro klienta se středním nebo kombinovaným postižením není v Plzeňském kraji dostačující. Řada rodičů si nechává své dítě doma a často i po letech hledá jakékoli uplatnění či spíše realizaci pro svého syna nebo dceru. Děti z rodin sociálně slabších mají téměř mizivou šanci uplatnit se v nějakém druhu dalšího vzdělávání. V Plzeňském kraji existuje několik organizací, které se věnují dospělým se speciálními potřebami. Pokud žáci, kteří ukončí studium v praktické škole dvouleté, nemají rodiče, kteří se o ně mohou starat, nebo žáci zůstali sami, mohou si požádat o umístění v některém zařízení, které nabízí Plzeňský kraj:

- a) Domov "Nováček" v Plzni – pro osoby se zdravotním postižením. Poskytuje sociální služby mentálně postiženým uživatelům, komplexní rozvoj osobnosti, seberealizaci, zajištění plnohodnotného života. Jsou zde terapeutické dílny (keramická, rukodělná, textilní výroba) Domov je určen pro osoby ve věku 3 - 35 let se středně mentálním postižením a zdravotně postižené děti.
- b) Diakonie – Českobratrské církve evangelické – opět sociální služby pro znevýhodněné lidi, raná péče, pomoci rodinám s dětmi s postižením, až po seniorská zařízení. Diakonie zřizuje v Plzni denní stacionář „Človíček“, jehož posláním je nabídnout lidem s mentálním postižením ve věku 20 – 40 let získání sociálních návyků a tímto otevřít cestu k začlenění do společnosti. Je určen pro děti, které ukončily povinnou školní docházku a nemohou se dále již vzdělávat.
- c) Kavárna Kačaba – chráněná dílna, která zajišťuje pracovní rehabilitace pro osoby se zdravotním postižením, kde se mohou uplatnit na trhu práce, motivovat zaměstnavatele k jejich zaměstnání.
- d) Chráněná dílna Horšovský Týn – zaměstnává občany zdravotně postižené. Celkem je zde zaměstnáno 23 občanů, z toho 2 plně a 18 částečně invalidní, 1 se změněnou pracovní schopností a 2 pracovnice jsou bez omezení. Z toho je zřejmé, že 94% zaměstnanců má zdravotní problémy. Hlavní pracovní náplní

je příprava součástek pro elektrovýrobu, které se dále kompletují v jiných podnicích. Dále dílna pracuje pro firmy, které se zabývají tzv. „domácí prací“, a pro firmy, které zajišťují výrobu pro zdravotnictví.

- e) Terapeutické centrum Ledovec – nabízí netradiční pojetí sociální práce při zachování profesionality pro lidi s duševním onemocněním.

Důraz je kladen na smysluplnost činností, které vykonávají (výroba svíček, tkaní koberců), výrobky mohou prodávat.

- f) Exodus, občanské sdružení – pro tělesně postižené děti a osoby s kombinovaným postižením do 26 let, které nemohou pracovat ani v chráněných dílnách. Slouží jako denní stacionář s ergoterapií, nabízí sociálně rehabilitační pobyty, poradenství a rekvalifikaci. Exodus pomáhá lidem postavit se na vlastní nohy. Podporuje chráněné bydlení.

- g) Terapeutická dílna Domažlice a Meclov – pro lidi od 19 let, s nízkým stupněm adaptačních schopností, s mentálním postižením a kombinovanými vadami a pro lidi s psychickým handicapem, kteří se vracejí z psychiatrických léčeb a postrádají rodinné zázemí. Jde o centrum sociální rehabilitace a terapeutickou dílnu se zaměřením na tkalcovskou výrobu a polytechnickou dílnu. Klienti mohou pracovat s různými materiály, se dřevem, kovem, vyrábět skleněné vitráže, tvořit z papíru, drátků a používat řadu nástrojů a techniky. U klientů, kde vzhledem k celkové úrovni schopností nebude reálný další postup na chráněný nebo podporovaný trh práce, bude hlavním cílem vytvořit alternativu zaměstnání. Prvotním cílem sociálně terapeutických dílen tedy není dosahovat zisk, ale vytvořit možnost smysluplného využití času pro výše zmíněnou cílovou skupinu

- h) Centrum sociálních služeb Stod – zajišťování kompletní péče o 190 klientů s mentální retardací. Uživatelé žijí v buňkách rodinného typu či ve vlastních bytech se sociálním zařízením. Součástí objektu jsou také výtvarné ateliéry a dílny pro pracovní rehabilitaci, tělocvična a místnosti pro fyzioterapii.

Podle výše uvedeného souhrnu, vycházejícího z reflexe současného stavu, rozhovorů se zástupci všech organizací, které se snaží nějakým způsobem proniknout do problematiky trhu práce a dalšího vzdělávání, dochází často k duplicitě těchto

služeb. Poskytovatelé míst v chráněných dílnách o sobě často nevědí, neexistuje snadno přístupná databáze např. chráněných dílen. Neziskový nebo soukromý sektor neproniká do škol a není možné v současném stavu jej dobře zmapovat. Taktéž neexistují žádné koordinační mechanismy v žádné ze zmiňovaných oblastí na lokální ani regionální úrovni. Orientace v nabídce služeb je tedy poněkud obtížná a často je na úrovni komunikace rodičů nebo zákonných zástupců v rovině sdílení osobních zkušeností.

Součástí výzkumu jsou 4 případové studie, jejichž cílem bylo porovnání uplatnění dětí s různým mentálním postižením a jejich začlenění buď do sociální, nebo pracovní oblasti. Pro sestavení kazuistik jsem použila dokumentaci čtyř žáků praktické školy dvouleté.

Kazuistiky

Ad 3) Srovnání 4 žáků s různým druhem postižení a různým zařazením do praktického života po skončení učebního oboru – praktická škola dvouletá.

Markéta, 24 let

Dg.: DMO, Středně těžké mentální postižení.

Stav po opakovaných operacích hydrocefalu, hypotonický syndrom s diparesou, relativně kompenzovaná epilepsie. Vada skusu, občas stále vadně tvoří sykavky. Laterality souhlasná levostranná. První dítě. Od 18. roku věku zbavená způsobilosti k právním úkonům, opatrovníkem je matka Markéty.

Matka: kuchařka, SOU

Otec: celník, středoškolák

Sourozenci: mladší sestra, zdravá

Rodina žije společně (matka, otec, sestra, Markéta) v rodinném domě.

Školní docházka:

- MŠ, speciální třída pro děti se zdravotním postižením
- Přípravný stupeň pomocné školy

- Pomocná škola – nižší, střední, vyšší stupeň
- Praktická škola jednoletá, učivo rozděleno na 2 roky
- Praktická škola dvouletá, učivo rozděleno na 4 roky

Mimoškolní aktivity:

- Volnočasový klub Duha – dochází odpoledne – výroba jednoduchých drobných předmětů pomocí různých výtvarných technik, sebeobsluha, jednoduchá příprava jídla, návštěva kulturních akcí (kino, divadlo, muzeum, ples,...)
- Rehabilitační péče – 2x v týdnu rehabilitační cvičení ve zdravotnickém zařízení a vodoléčba, které napomáhají ke koordinaci pohybů, správného držení těla, posilování oslabených svalů a celkové fyzické kondici dítěte.
- S rodiči navštěvuje občas divadlo, restaurace, cukrárnu, koncerty.

Oblíbené pracovní činnosti:

- Ráda pomáhá na zahradě, v poslední době projevuje sama zájem o domácí práce
- Poslech hudby, PC hry, křížovky (dětské), puzzle, televize

Kamarádké vztahy v místě bydliště:

- V místě bydliště nejsou žádní vrstevníci, se kterými by mohla dívka navázat přátelské vztahy.

Očekávání rodiny:

Zařazení do chráněného bydlení, dílny nebo denního stacionáře.

Současnost:

Markéta nastupuje do chráněné dílny, kde se provádí výtvarná a keramická výroba. Markéta je pracovitá, spolehlivá, ráda bude chodit do práce a ještě si vydělá peníze.

Štefan, 22 let

Dg.: Středně těžká mentální retardace s poruchou řeči.

Úzkostné autistické rysy. Mentální věk odpovídá 8 letům.

Matka: v domácnosti, středoškolačka

Otec: zedník, SOU

Sourozenci: starší nevlastní sestra, zdravá. Má vlastní rodinu a domácnost.

Chlapec žije s matkou a otcem v rodinném domě v malé obci.

Školní docházka:

- MŠ při psychiatrické léčebně
- Přípravný stupeň pomocné školy (3roky)
- Pomocná škola, nižší, střední a vyšší stupeň
- Praktická škola jednoletá, učivo rozděleno na 2 roky
- Praktická škola dvouletá, učivo rozděleno na 4 roky

Mimoškolní aktivity:

- Volnočasový klub Duha- dochází odpoledne po škole – výroba drobných rukodělných výrobků, přátelská posezení, výlety, společenská setkávání
- Logopedická péče: 1x za měsíc konzultace s klinickým logopedem

Oblíbené pracovní činnosti:

- S otcem rozebírá a sleduje práci u automobilu, odklizení sněhu, práce okolo domu
- Poslech hudby, hry na PC, ležení na gauči v pokoji

Kamarádké vztahy v místě bydliště:

- Téměř žádné, s vrstevníky z obce není v kontaktu. Občas se setkává se sestřenicemi. Čas v místě bydliště tráví s rodiči, sám.

- Rodiče s chlapcem navštěvují místní kulturní akce, chlapec je vždy plně odkázán na jejich přítomnost a podporu.

Očekávání rodiny:

- Matka doufá, že bude Štefan moci docházet do chráněné dílny v blízkosti jejich bydliště
- Bydlení mimo nynější domov – chráněné bydlení, si matka nedovede představit. Myšlenka na řešení situace, až se o Štefana nebudou moci rodiče starat, oba manžele deprimuje

Současnost:

- U Štefana se v poslední době zvýšily úzkostné projevy a změny v chování doma
- Je v celodenním napětí, které přerůstá v nekontrolovatelný agresivní výstup, je v péči psychiatra
- Má zvýšenou únavu, spánek, není schopen se soustředit na práci, nemůže docházet ani do chráněné dílny, zůstává doma, rodiče se zatím o něj starají, pobírá invalidní důchod.

Obrázek 1: Volnočasová aktivita Duha



Zdroj: www.dchp.cz/volnocasove-kluby-duha-domazlice/=foo/0/

Michal, 23 let

Dg.: DMO, Středně těžké mentální postižení

Mentální věk odpovídá 10 letům.

Matka: v domácnosti, vyučena

Otec: v důchodu, SOU

Sourozenci: Michal nemá vlastní sourozence, otec má z prvního manželství 2 děti, zdravé.

Školní docházka:

- Přípravný stupeň pomocné školy
- Pomocná škola, nižší, střední, vyšší stupeň
- Praktická škola jednoletá, učivo rozděleno na 2 roky
- Praktická škola dvouletá, učivo rozděleno na 4 roky

Mimoškolní aktivity:

- Logopedická péče: 1x za měsíc konzultace s klinickým logopedem

Oblíbené pracovní činnosti:

- S dědečkem pomáhá doma s topením
- Většinu času tráví venku se svým psem Rexíkem, nebo leží na gauči a dívá se na televizi

Kamarádké vztahy:

- Nemá kamaráda, ale rád se kamarádí se spolužáky o několik let mladšími (např. spolužák z 1. třídy)
- Čas tráví se svými rodiči a prarodiči

Očekávání rodiny:

- Otec je o 20 let starší než matka, chová se k synovi spíše jako dědeček, protože z prvního manželství má již vnoučata

- Matka je infantilní, Michalovi se až přehnaně věnuje, neuvědomuje si, kolik je už synovi let, chová se k němu jako k malému dítěti, vše za něj dělá, nosí mu tašku, obléká jej
- Rodiče si nedovedou představit, že by Michal musel sám dojíždět pracovat do chráněné dílny asi 30 km vzdálené od bydliště. Otec jej každý den přiváží a odváží do školy. Michal se nedovede pohybovat sám v dopravních prostředcích.
- O chráněném bydlení rodiče vůbec nepřemýšlí. Otce trápí myšlenka, co bude s Michalem dál, až se o něj nebude moci starat.

Současnost:

- Michal zůstává po skončení praktické školy dvouleté doma, není schopen sám pracovat, je líný, nechce nic dělat, matka jej omlouvá, že je postižený a Michalovi zařídí invalidní důchod

(viz příloha G – Výtvarný projev žáka praktické školy dvouleté – 22 let)

Jaroslava, 25 let

Dg.: Středně těžké mentální postižení, DMO

Při porodu asfyxie, levačka

Mentální věk odpovídá 9 letům. Narušená komunikační schopnost, komunikuje na úrovni mimoslovní, často negativistická, primitivismus.

Matka: dělnice, vyučena

Otec: vyučen, pracuje jako dělník

Sourozenci: 2 starší sestry, zdraví.

Mají vlastní rodiny. Jedna sestra mladší, navštěvuje základní školu praktickou, má lehké mentální postižení.

Školní docházka:

- Přípravný stupeň pomocné školy (3roky)
- Pomocná škola, nižší, střední, vyšší stupeň
- Praktická škola jednoletá, učivo rozděleno na 2 roky
- Praktická škola dvouletá, učivo rozděleno na 4 roky

Mimoškolní aktivity:

- Volnočasový klub Duha – dojíždí s rodiči 2x v týdnu odpoledne
- Rehabilitační péče: 2x v týdnu ve zdravotnickém zařízení
- S rodiči občas navštěvuje divadla, koncerty, které pořádá Svaz tělesně postižených, kde je matka členkou

Oblíbené pracovní činnosti:

- Ráda pomáhá matce v domácnosti, dělá jednoduché práce, pracuje ráda na zahrádce, baví jí to
- Poslouchá hudbu, PC hry, puzzle, ráda se dívá na televizi

- Ráda se stará o malé děti, je šťastná, když k nim přijede na návštěvu jejich starší sestra s malou dcerou, hraje si s ní

Kamarádké vztahy v místě bydliště:

- Jaruška nemá žádné kamarádky v místě bydliště, nejraději je doma s rodiči a se svojí mladší sestrou, hraje si s ní

Očekávání rodiny:

- Zařazení do chráněného bydlení, chráněné dílny nebo denního stacionáře

Současnost:

- Jaruška po skončení praktické školy dvouleté nastoupí do chráněné dílny, kde se provádí výtvarná a keramická výroba. Je pracovitá, spolehlivá, ráda chodí do práce, je ráda mezi lidmi a ještě si vydělá peníze.
- Rodiče jsou velice šťastni, že tak těžká výchova svého dítěte s postižením má význam jak pro dítě, které je šťastné, tak pro rodiče i pro společnost.

(viz příloha H – Výtvarný projev žákyně praktické školy dvouleté – 25 let)

5.5 Závěry výzkumu

Příprava na praktický život začíná na základní škole v předmětu rodinná výchova, pracovní vyučování, občanská výchovy a český jazyk. Na střední škole se nakompetence potřebné v každodenním životě klade stále větší důraz. Při tvorbě ŠVP zohledňuje každá škola své žáky, začíná svoji práci nad vlastním vzdělávacím programem tím, že zpracuje profil absolventa a v něm bere v úvahu i postižení žáků. Ve školách našeho typu se často setkáváme se žáky, kteří mají postižení vícečetné – kombinované. I oni během studia dospívají a zvažují své vyhlídky do budoucna. Žák střední školy má ve svém rozvrhu podobné všeobecné vzdělávací předměty, jako míval na základní škole, ale jeho uvažování se již mění. Typické je, že v předmětech jako je občanská výchova, český jazyk nebo matematika se častěji zamýšlejí nad modelovými příklady a více se ptají na souvislosti a podrobnosti. Snažíme se probírané učivo co nejvíce demonstrovat na názorných ukázkách, diskutovat se žáky o jejich zkušenostech a zážitcích, zjišťovat jejich názor, odhalovat jim souvislosti a varovat před častými chybami. Občanská výchova patří vedle odborných předmětů k nejdůležitějším předmětům. Samozřejmě, že obsahuje kapitoly o občanské společnosti, o principech demokracie a krátký pohled do historie. Zároveň ale občanská výchova v učebních oborech pro žáky s mentálním postižením věnuje poměrně značný prostor pracovním právním vztahům, mezilidským vztahům a etické výchově, problematice rodiny a zdravému životnímu stylu.

Značná část našich žáků totiž zůstává dlouhodobě v ústavu sociální péče a o životě běžné rodiny nemají jasnou představu. Souhlasíme s názorem, že žáci potřebují zvýšenou pozornost při zvládnání problematiky hospodaření s penězi – finanční gramotnosti a mediální výchově. Kombinace mediálního tlaku, reklamy a mentálního postižení je pro ně velice nebezpečná. V otázkách finanční gramotnosti je prostor pro prolínání hned několika předmětů: občanské výchovy, českého jazyka a matematiky. Právě proto, že se zde kumuluje několik různých kompetencí, je příprava ve škole tak důležitá. Naši žáci čtou většinou velmi pomalu, často nerozumí smyslu textu. Počítají s většími či menšími chybami, důvěřují dospělým i kamarádům. Každá situace, kdy je potřeba si v jednu chvíli přečíst informaci, něco málo vyplnit, zaplatit

stanovenou částku, vyjádřit se k „super nabídce“ – to všechno je pro ně náročná a stresující situace. Proto se na tyto běžné situace musí dlouhodobě připravovat a zvykat si na kombinaci úkolů, které vycházejí z různých předmětů, ale mají společný cíl – připravit žáka pro život.

Český jazyk zdaleka není jen výuka gramatiky. Už na základní škole se žáci poprvé setkávají s různými tiskopisy, předvádějí scénky, při nichž se učí vyjadřovat a chovat v restauraci, v dopravním prostředku nebo v divadle. Střední vzdělávání v tomto trendu pokračuje, jen se náměty posouvají k blížícímu se nástupu do zaměstnání. Místo pohlednice z výletu žáci vypisují žádanku o dovolenou, učí se napsat životopis a žádost o zaměstnání, stále procvičují vyplňování formulářů s osobními údaji.

Matematika v učebních oborech se orientuje na praktické příklady ještě ve větší míře než český jazyk: většina slovních úloh je formulována tak, aby připomínaly situace při praktickém vyučování nebo v denním životě člověka. Vzhledem k mentálnímu postižení žáků je nezbytná velká pozornost, hodně využíváme interaktivní tabuli a stále tu mají nezastupitelné místo modely a pomůcky. V matematice je těžištěm učení se finanční gramotnosti počítání cen a zacházení s penězi, občanská výchova nerozvíjí v tomto směru kompetence matematické, ale spíše sociální a personální. Otázky kolem mzdy, daní, poplatků za bydlení, úvěrů nebo sociálních dávek budí u žáků vždycky pozornost. Zvláště v období před závěrečnými zkouškami, kdy již téměř opouštějí školu, mají otázky kolem práce a bydlení mimořádný a upřímný zájem.

Závěrem lze říci, že studijní obor Praktická škola dvouletá na odborném učilišti, poskytuje žákovi všestranné schopnosti, vědomosti a pracovní návyky, aby se úspěšně uplatnil na trhu práce, pokud mu to jeho zdravotní stav dovolí.

ZÁVĚR

Diplomová práce se věnuje výstupu vzdělávání žáků po ukončení praktické školy dvouleté. Praktická škola je vybavena kompetencemi důležitými pro běžný život, ať už jsou schopni konkrétní praktické dovednosti skutečně zvládnout, nebo jde pouze o získávání informací. I teoretické povědomí o denním životě a práci má pro postiženého člověka svůj význam. Díky svým znalostem může lépe komunikovat se svým okolím a zapojit se do diskuze, která se týká jeho života, zdraví, bydlení, trávení volného času. Praktická škola dvouletá věnuje těmto otázkám mimořádnou pozornost a je škoda, že kromě předávání vědomostí nemůže žákovi při odchodu ze školy nijak výrazně pomoci v klíčových otázkách, jako je bydlení a zaměstnání. Dnem absolutoria ztrácí škola se žákem oficiální kontakt, o některých z absolventů víme velmi málo, jiní se vracejí na návštěvu a máme radost, když se jim podaří začlenit se do společnosti tak, jak jsme se o to snažili a ve školní přípravě.

Diplomová práce je členěna na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část má 4 kapitoly. První kapitola popisuje osoby s lehkým, středním a kombinovaným postižením. Druhá kapitola nám přibližuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, popisuje praktickou škola jednoletou a dvouletou a rozdíl mezi základní školou praktickou a základní školou speciální. Třetí kapitola se zabývá pozicí jedince na trhu práce a možnostmi jejich pracovního uplatnění ve společnosti. Čtvrtá kapitola nám připomíná, jakou máme legislativu ve školství. Praktická část diplomové práce popisuje metodologii výzkumu, stanoví cíle výzkumného šetření, popisuje zkoumané prostředí a nakonec je proveden vlastní výzkum. Součástí výzkumu jsou 4 případové studie a dotazníkové šetření pro rodiče žáků praktické školy dvouleté.

Cílem výzkumného šetření bylo zjištění a posouzení spoluúčasti rodiny na vytváření základních návyků a stereotypů života, možnost spolupráce rodina – škola. Dále zjištění úrovně informovanosti rodičů o možnostech uplatnění svých dětí v samostatném životě. Je zřejmé, že škola byla velkým přínosem pro tyto žáky. Také lze kladně hodnotit spolupráci s rodiči.

Je škoda, že v ČR může škola pro své žáky udělat jen to, že je vybaví pouze teoreticky. Učitel vysvětlí žákovi, jak žít zdravě a jak si zařídit vkusně a prakticky byt,

ale bohužel ústním přezkoušením role školy končí. Nemáme možnost zajistit absolventům ani práci ani bydlení. Situace ale není úplně beznadějná, spíše se jedná o chybu v systému a špatnou návaznost, protože problém bydlení a práce osob se zdravotním postižením může pomoci řešit některá z organizací, které spadají pod ministerstvo práce a sociálních věcí, případně i nezisková organizace.

Pokud má žák fungující rodinu, spočívá tíha rozhodnutí, kam dál po absolvování školy, většinou na samotné rodině. Bohužel musím znovu zdůraznit slovo nejednotnost, nesystematičnost a přiznat, že ani školy nemají ucelené informace o možnostech uplatnění svých absolventů a vůbec už není v jejich možnostech zajistit žákovi bydlení. Poskytujeme rodičům jen takové informace, které momentálně máme. Je to bohužel často spíš věc náhody, že škola pomůže najít řešení, kam dál po ukončení vzdělávání. Pro lidi s postižením existuje tzv. chráněné bydlení, obvykle zřízené při ústavu sociální péče nebo stacionáři, poměrně často spojené i s nabídkou pracovního místa v chráněné dílně. Takových zařízení je ale nedostatek a nehodí se pro každého klienta. Lidé s těžkým postižením mají minimální šanci sehnat práci, a pokud nezvládají sebeobsahu, nemohou žít v chráněném bydlení. Těžce postižený člověk se po ukončení vzdělávání ocitá v bezvýchodné situaci: práci ani samostatné bydlení téměř nikdy nenajde, takže buď zůstává trvale v ústavu sociální péče, nebo musí zůstat doma v péči rodiny. Svoji roli hraje finanční zázemí rodiny i to, kde žijí. Ve větších městech je šance na aktivní trávení volného času poměrně slušná, na venkově vše závisí na mobilitě rodiny a ochotě vozit a doprovázet člena do zájmových sdružení. Nabídka zájmových činností je ve velkých městech již poměrně bohatá, ve sdruženích se obvykle scházejí lidé s podobným postižením. Kromě kulturního a sportovního využití tu mají možnost navázat nová přátelství, mnohdy i partnerské vztahy.

Další životní dráha těchto osob tedy značně závisí na situaci v rodině, ale také na tom, do jaké míry je dotyčný člověk postižen mentálně. Jeho hlavní činností po celé další roky může být dodržování léčebného režimu a rehabilitačního plánu, aby zůstal v kondici v míře, která je dostupná. U těžkých kombinovaných postižení je otázka uplatnění ještě složitější. Tito žáci u nás navštěvují praktickou školu dvouletou. Pozorně sledují výuku, pokud hovoří, vyjadřují se k tématu, pokud nemohou ani mluvit, dávají alespoň na srozuměnou, že rozumí a chápou. I tito lidé si zaslouží, aby mohli

po ukončení školy žít život, který jim bude přinášet drobné radosti, aby se mohli účastnit nějaké formy zájmové činnosti podle vlastního výběru a nebyli chápáni jen jako pacienti.

Možná, že jste se setkali s tím, že lidé neznají problematiku zpochybňují vzdělávání lidí s těžkým zdravotním postižením. Víme, že úspěchy se dostávají pozvolna, že je třeba spousta času a trpělivosti, aby se dospělý mladý člověk naučil alespoň základy běžných dovedností. Ale proč by tu příležitost neměl mít? S každým poznatkem a s každou novou dovedností je blíž plnohodnotnému životu. Pokud mu společnost vytvoří přijatelné podmínky, bude pro ni platným členem jako všichni ostatní.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTOŇOVÁ, M., PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M.: *Strategie ve vzdělávání žáků s mentálním postižením v odborném učilišti a na praktické škole*. Brno: MSD, 2008. 148 s. ISBN 978-80-7392-050-0

BARTOŇOVÁ, M. *Specifické poruchy učení*. In PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přepracované a rozšířené vydání. Brno: Paido, 2010. 401 s. ISBN 978-80-7315-198-0

ČERNÁ, M. a kol., *Česká psychopedie*, Praha, Karolinum: 2008, ISBN 978-80-246-1565-3

DVOŘÁK, J., *Logopedický slovník: terminologický a výkladový*. 3., upr. a rozš. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2007. 248 s. ISBN 978-80-902536-6-7

EDELSBERGER, L., *Defektologický slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 480 s. ISBN 0-71-012

FISCHER, S., ŠKODA, J., *Speciální pedagogika*, Praha, TRITON: 2008, ISBN: 978-80-7387-014-0

FRANIOK, P.: *Vzdělávání osob s mentálním postižením*. 2. vyd. Ostrava: REPRONIS, 2007. 142 s. ISBN 80-7368-274-5

KLENKOVÁ, J., *Logopedie*, Praha, Grada: 2006, 228s., ISBN: 80-247-1110-9

KRAHULCOVÁ, B.: *Dyslalie/patlavost*. 1. vyd. Praha: Beakra, 2007. 187 s. ISBN 978-80-903863-0-3

KUTÁLKOVÁ, D., *Logopedická prevence*, 1. vyd., Praha, Portál: 1996, 216 s., ISBN: 80-7178-115-0

- LECHTA, V., *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*, Praha, Portál: 2003, 360 s., ISBN: 80-7178-801-5
- LECHTA, V., *Symptomatické poruchy řeči u dětí*, 1.vyd, Praha, Portál: 2002, 192 s., ISBN: 80-7178-572-5
- LECHTA, V., *Koktavost*, 1. vyd., Praha, Portál: 2004, 232 s., ISBN: 80-7178-867-8
- LUDÍKOVÁ, L.: *Kombinované vady*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 140 s. ISBN 80-244-1154-7
- MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, Praha, Portál: 1996, 144 s., ISBN: 80-7178-085-5
- PIPEKOVÁ, J. a kol., *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, Brno: Paido 1998, ISBN 80-85931-65-6
- PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ, CH., *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*, Praha, Portál: 2008, ISBN: 978-80-7367-495-3
- PŘINOSILOVÁ, D., *Diagnostika ve speciální pedagogice*, Brno, Paido: 2007, ISBN: 978-80-7315-142-3
- SLOWÍK, J., *Speciální pedagogika*, 1. vyd., Praha, Grada: 2007, ISBN: 978-80-247-1733-3
- SOVÁK, M., *Logopedie předškolního věku*, Praha, SPN: 1984, SPN 0-72-19/3
- ŠENKÝŘOVÁ, R., *Úvod do základů terminologie pro speciální pedagogy*, 2. vyd., Masarykova univerzita v Brně 2002, 50s, ISBN: 80-210-2996-X
- ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I., *Klinická logopedie*. 1. vyd. Praha, Portál: 2003, 612 s., ISBN 80-7178-546-6
- ŠVARCOVÁ, I., *Mentální retardace*. 2. přepracované vyd. Praha, Portál 2003, 187 s., ISBN: 80-7178-821-X
- VYŠTEJN, J.: *Vady výslovnosti*. Praha: SPN, 1983. ISBN 14-496-83

Seznam internetových zdrojů

Zákon 561/2006 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (online). C2006 (cit. 7. Března 2012). Dostupný na :

<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

Vyhláška č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (online). C2006 (cit. 7. Března 2012). Dostupný na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-147-2011-sb-kterou-se-meni-vyhlaska-c-73-2005-sb>

Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – v platném znění (2011). [online]. c 2010 [cit. 13. listopadu 2013]. Dostupná na WWW: <http://spc-info.upol.cz/profil/wcontent/uploads/2011/05/vyh_72_vyzn-zmeny-1-9-2011.pdf>.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání praktická škola jednoletá. [online]. c2011 [cit. 15. listopadu, 2013]. Dostupná na WWW: <<http://www.nuv.cz/file/152>>.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání praktická škola dvouletá. [online]. c2011 [cit. 15. listopadu, 2013]. Dostupná na WWW: <<http://www.nuv.cz/file/153>>.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (2013). [online]. c2011 [cit. 12. června, 2013]. Dostupná z WWW: < <http://www.nuv.cz/file/138>>.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Základní škola speciální – schválená verze (2013). [online]. c2002 [cit. 21. listopadu, 2012]. Dostupná na WWW: <http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/2483/ramcovy_vzdelavaci_program_pro_zakladni_skolu_specialni.pdf>.

Seznam ostatních zdrojů

Lužná, D. *Pracovní uplatnění osob s tělesným postižením na současném trhu práce*. Brno, 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí diplomové práce: Marie Vítková.

Šidlová, M. *Pracovní uplatnění lidí s mentálním postižením*. Brno, 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí bakalářské práce: Marie Vítková.

Hladečková, A. *Chráněná dílna – možnost pracovního uplatnění osob s mentálním postižením*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Vedoucí diplomové práce: Jarmila Pipeková.

POUŽITÉ ZKRATKY

Např. – například

CNS – centrální nervová soustava

Aj. – a jiné

DS – Downův syndrom

DMO – dětská mozková obrna

MR – mentální retardace

RVP ZV LMP – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením

RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro žáky základní školy speciální

MPSV ČR – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

IPS – informační pracovní středisko

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ŠVP – školní vzdělávací program

ZŠ – základní škola

SŠ – střední škola

ZvŠ – zvláštní škola

OU – odborné učiliště

Tzv. – tak zvané

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Volnočasová aktivita Duha	64
--------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Seznam respondentů	45
-------------------------------	----

Seznam grafů

Graf 1: Odmítavý postoj občanů vůči dětem	46
---	----

Graf 2: Šikana ve škole	47
-------------------------	----

Graf 3: Pomoc od občanů, školy	48
--------------------------------	----

Graf 4: Domácí úkoly	49
----------------------	----

Graf 5: Spoluúčast na domácích pracích	50
--	----

Graf 6: Podíl na hygieně a stravování	51
---------------------------------------	----

Graf 7: Sport s dětmi	52
-----------------------	----

Graf 8: Hraní her doma	53
------------------------	----

Graf 9: Počet členů domácnosti	54
--------------------------------	----

Graf 10: Zaměstnanost rodičů	55
------------------------------	----

Graf 11: Věk rodičů	56
---------------------	----

Graf 12: Počet dětí v domácnosti	57
----------------------------------	----

Graf 13: Budoucí pracovní uplatnění	58
-------------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník pro rodiče žáků praktické školy (první část)	I
Příloha B - Dotazník 1 (první část)	IV
Příloha C - Dotazník 2 (první část)	VI
Příloha D - Dotazník 3 (první část)	VIII
Příloha E - Dotazník 4 (první část)	X
Příloha F - Dotazník 5 (první část)	XII
Příloha G - Výtvarný projev žáka Praktické školy dvouleté – 22 let	XIV
Příloha H - Výtvarný projev žákyně Praktické školy dvouleté – 25 let	XV
Příloha CH – Písemný projev žáka Praktické školy dvouleté – 22 let	XVI

PŘÍLOHY

Příloha A - DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ PRAKTICKÉ ŠKOLY

Děkuji rodičům za odpovědi, tento dotazník bude využitý pro výuku ve škole.

1. Setkali jste se někdy s odmítavým postojem ostatních občanů vůči dětem?
 - a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy
 - d) Jiné

2. Setkali se vaše děti ve škole se šikanou?
 - a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy
 - d) Jiné

3. Setkali jste se s pomocí od občanů, eventuelně od školy?
 - a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy
 - d) Jiné

4. Úkolujete doma své děti?
 - a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy

- d) Jiné
5. Vedete svoje děti k soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích?
- a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy
 - d) Jiné
6. Podílíte se s dětmi na běžných úkonech hygieny a stravování?
- a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy
 - d) Jiné
7. Sportujete s dětmi?
- a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy
 - d) Jiné
8. Hrajete doma s dětmi nějaké hry?
- a) Někdy
 - b) Často
 - c) Nikdy
 - d) Jiné
9. Kolik členů je ve vaší domácnosti?

10. Jsou rodiče zaměstnáni?

ANO

NE

11. Věk rodičů:

Otec -

Matka –

12. Kolik je dětí ve vaší domácnosti?

13. Popište vaši představu budoucího uplatnění vašeho dítěte po skončení docházky
v Praktické škole

Příloha B – Dotazník 1

DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ PRAKTICKÉ ŠKOLY

Děkuji rodičům za odpovědi, tento dotazník bude využitý pro výuku ve škole.

1. Setkali jste se někdy s odmítavým postojem ostatních občanů vůči dětem ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

2. Setkali se vaše děti ve škole se šikanou ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

3. Setkali jste se s pomocí od občanů, eventuelně od školy ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

4. Úkolujete doma své děti ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

5. Vedete svoje děti k soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

6. Podílíte se s dětmi na běžných úkonech hygieny a stravování ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

7. Sportujete s dětmi ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

8. Hrajete doma s dětmi nějaké hry ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

9. Kolik členů je ve vaší domácnosti?

----- 4 -----

10. Jsou rodiče zaměstnaní?

ANO NE

11. Věk rodičů :

Otec - 52

Matka - 45

12. Kolik je dětí ve vaší domácnosti?

----- 2 -----

13. Popište vaši představu budoucího uplatnění vašeho dítěte po skončení docházky v Praktické škole :

Doma uklízet

Příloha C - Dotazník 2

DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ PRAKTICKÉ ŠKOLY

Děkuji rodičům za odpovědi, tento dotazník bude využitý pro výuku ve škole.

1. Setkali jste se někdy s odmítavým postojem ostatních občanů vůči dětem ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

2. Setkali se vaše děti ve škole se šikanou ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

3. Setkali jste se s pomocí od občanů, eventuelně od školy ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

4. Úkolujete doma své děti ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

5. Vedete svoje děti k soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

6. Podílíte se s dětmi na běžných úkonech hygieny a stravování ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

7. Sportujete s dětmi ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

8. Hrajete doma s dětmi nějaké hry ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

9. Kolik členů je ve vaší domácnosti?

4

10. Jsou rodiče zaměstnaní?

ANO

NE

11. Věk rodičů :

Otec - 62

Matka - 48

12. Kolik je dětí ve vaší domácnosti?

2

13. Popište vaši představu budoucího uplatnění vašeho dítěte po skončení docházky v Praktické škole :

CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ, PRACOVAT V CHRÁNĚNÉ
DÍLNĚ

Příloha D - Dotazník 3

DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ PRAKTICKÉ ŠKOLY

Děkuji rodičům za odpovědi, tento dotazník bude využitý pro výuku ve škole.

1. Setkali jste se někdy s odmítavým postojem ostatních občanů vůči dětem ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

2. Setkali se vaše děti ve škole se šikanou ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

3. Setkali jste se s pomocí od občanů, eventuelně od školy ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

4. Úkolujete doma své děti ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

5. Vedete svoje děti k soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

6. Podílíte se s dětmi na běžných úkonech hygieny a stravování ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

7. Sportujete s dětmi ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

8. Hrajete doma s dětmi nějaké hry ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

9. Kolik členů je ve vaší domácnosti?

4

10. Jsou rodiče zaměstnáni?

ANO NE

11. Věk rodičů :

Otec - 52

Matka - 50

12. Kolik je dětí ve vaší domácnosti?

1

13. Popište vaši představu budoucího uplatnění vašeho dítěte po skončení docházky v Praktické škole :

CHRÁNĚNÉ DĚLNÍ

Příloha E - Dotazník 4

DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ PRAKTICKÉ ŠKOLY

Děkuji rodičům za odpovědi, tento dotazník bude využitý pro výuku ve škole.

1. Setkali jste se někdy s odmítavým postojem ostatních občanů vůči dětem ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

2. Setkali se vaše děti ve škole se šikanou ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

3. Setkali jste se s pomocí od občanů, eventuelně od školy ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

4. Úkolujete doma své děti ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

5. Vedete svoje děti k soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

6. Podílíte se s dětmi na běžných úkonech hygieny a stravování ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

7. Sportujete s dětmi ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

8. Hrajete doma s dětmi nějaké hry ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

9. Kolik členů je ve vaší domácnosti?

3

10. Jsou rodiče zaměstnaní?

OTEC - ANO

NE - MATKA

11. Věk rodičů :

Otec - 58

Matka - 51

12. Kolik je dětí ve vaší domácnosti?

1

13. Popište vaši představu budoucího uplatnění vašeho dítěte po skončení docházky v Praktické škole :

NEBUDE PRACOVAT

Příloha F - Dotazník 5

DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ PRAKTICKÉ ŠKOLY

Děkuji rodičům za odpovědi, tento dotazník bude využitý pro výuku ve škole.

1. Setkali jste se někdy s odmítavým postojem ostatních občanů vůči dětem ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

2. Setkali se vaše děti ve škole se šikanou ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

3. Setkali jste se s pomocí od občanů, eventuelně od školy ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

4. Úkolujete doma své děti ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

5. Vedete svoje děti k soběstačnosti a spoluúčasti na domácích pracích ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

6. Podílíte se s dětmi na běžných úkonech hygieny a stravování ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

7. Sportujete s dětmi ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

8. Hrajete doma s dětmi nějaké hry ?

- a) Někdy
- b) Často
- c) Nikdy
- d) Jiné

9. Kolik členů je ve vaší domácnosti?

6

10. Jsou rodiče zaměstnaní?

Otec - ANO

NE - MATKA

11. Věk rodičů :

Otec - 49

Matka - 48

12. Kolik je dětí ve vaší domácnosti?

4

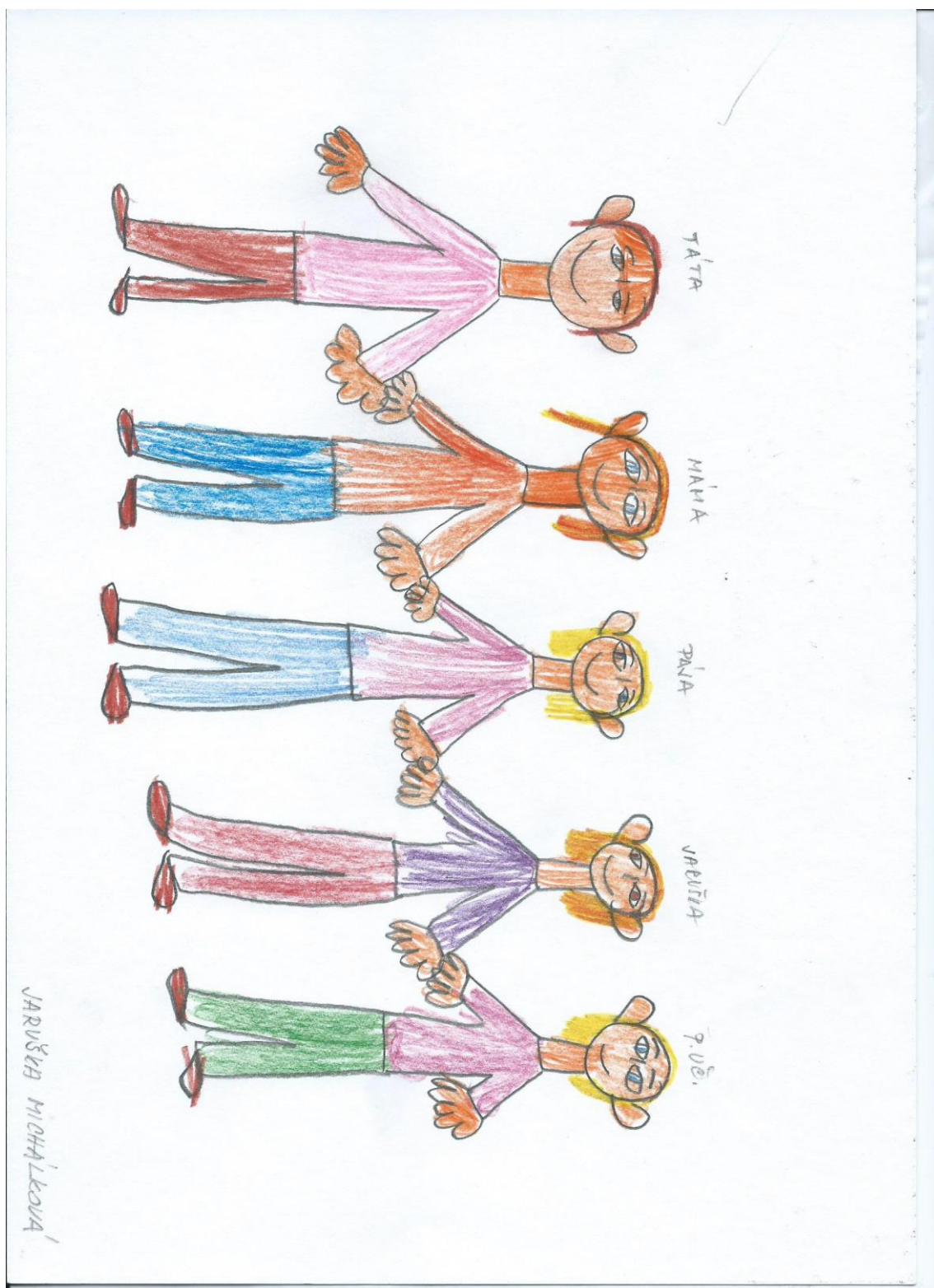
13. Popište vaši představu budoucího uplatnění vašeho dítěte po skončení docházky v Praktické škole :

CHRANĚNÁ DÍLNA

Příloha G – Výtvarný projev žáka Praktické školy dvouleté – 22 let



Příloha H - Výtvarný projev žákyně Praktické školy dvouleté – 25 let



JAK DRÁTOS I ZDRAVÍ *W*
CHODIT NA LÉKÁŘSKÉ PROHLÍDKY
CHODIT NA ZUBNÍ PROHLÍDKY
ZDRAVĚJŠT
DOSTAVTEČNĚ SE POKYBOVAT
DOSTATEK SPÁKU – DOÁVÁ ENERGI
W
DOOH RŮŽU JE NAŠ ZDRAVÍ
ZANE DBÁNÍ LÉKÁŘSKÝCH ZUBNÍ
CH PROHLÍDEK
NE DOSTATEK HYGIENY
NE ZDRAVÉ JÍDLO
MÁLO POHYBU
MÁLO SPANRU
ALCOHOL DROGY OIGARETY

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Pavlína Havlíčková

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Výstupy vzdělávání v Praktické škole dvouleté v Horšovském Týně

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh:66

Celkový počet stran příloh:16

Počet titulů českých použitých zdrojů: 24

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Počet ostatních zdrojů: 3

Vedoucí práce: PhDr. Zoja Šedivá, PhD.